www.humak.fi

Opinnäytetyö

Kohti Kulttuurikurkkausta

Lasten kulttuuriprojekti LAKU Espoon kaupungin varhaiskasvatuksessa.

Tarja Jokela – Liias

Yhteisöpedagogi, Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 5/2019

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Koulutuksen nimi

Tekijät: Tarja Jokela-Liias
Opinnäytetyön nimi: Kohti Kulttuurikurkkausta
Sivumäärä: 54 ja 4 liitesivua
Työn ohjaaja(t): Eevastiina Gjerstad
Työn tilaaja(t): Espoon kaupunki Kulttuurin tulosyksikkö, Kaisa Koskela

---

Opinnäytetyön tilaajana oli Espoon kaupungin Kulttuurin tulosyksikkö. Kulttuurin tulosyksikkö oli aloittamassa elokuussa 2018 lasten kulttuuri – LAKU – hanketta. Opinnäytetyön tavoitteena oli löytää vastauksia, miten LAKU - hanke pystyy vastaamaan varhaiskasvatussuunnitelman vaatimuksiin. Tarkoituksena oli selvittää, miten pilotti hanke kehittyy ja soveltuu käytettäväksi varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä Matinkylässä, Espoon kaupungin päiväkodissa.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin havainnoimalla ja valokuvaamalla lapsiryhmää sekä toteuttamalla haastatteluja. Ryhmää havainnoitiin teatteriesityksen sekä kolmen työpajan aikana. Tutkimuksen aikana tehtiin neljä haastattelua hankkeeseen osallistuneille tahoille. Lapsiryhmän haastattelu toteutettiin kuvallisella haastattelulomakkeella.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että LAKU - hankkeeseen liittyen toteutettu Tanssiteatteri Glims & Gloms:n nukketeatteriesitys ja työpajatyöskentely täyttää varhaiskasvatussuunnitelman tuomat vaatimukset varhaiskasvatuksessa. Opetushallituksen kasvatussuunnitelman perusteet on kohtuullisen uusi työväline, joten sen käyttöä ja toteutumista on tarpeellista seurata varhaiskasvatuksen kentällä. Työpajatyöskentely oli liikunnallinen ja vahvasti osallistava. Työskentely vastasi hyvin tavoitteeltaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteista löytyvää Ilmaisun monet muodot -osiota. Ilmaisun prosesseissa korostui kokeilu, tutkiminen ja tekeminen.

Tutkimukseen osallistuneet kokivat projektiin osallistumisen positiivisena asiana. Tutkimukseen osallistuneen päiväkodin henkilökunta arvosti kulttuuritoimijan lapsilähtöistä ja osallistavaa työotetta. Kulttuuritoimija koki Matinkylässä sijaitsevan Espoon kaupungin päiväkodin tilat ja ilmapiirin erityisen suotuisaksi projektitoiminnalle. Työpajatyöskentelyyn osallistunut lapsiryhmä arvioi myös sekä nukketeatteriesityksen, että työpajatyöskentelyn mieluisaksi.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että Espoon kaupungin päiväkodilla järjestetty LAKU - hankkeen pilootti oli onnistunut. Lapset ja kulttuuri kohtasivat toisensa niin, että varhaiskasvatussuunnitelman vaatimukset täyttyivät. Kulttuurikokemus kaikkineen tuotiin päiväkotiympäristöön, jonne se sopi hyvin. Kulttuurin paikanpäälle tuleminen helpotti myös päiväkodin arkea ja teki osallistumistesta helpompaa, kuin jos ryhmän kanssa olisi pitänyt jalkautua muualle.

Asiasanat: Varhaiskasvatussuunnitelma, Kulttuurikasvatus, Osallisuus, Lapsen osallisuus

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community Educator, Degree Programme in Civic Activity and Youth Work

Author: Tarja Jokela-Liias
Title: Kohti Kulttuurikurkkausta
Number of Pages: 54 ja 4 attachment pages
Supervisor(s): Eevastiina Gjerstad
Subscriber(s): Espoon kaupunki Kulttuurin tulosyksikkö, Kaisa Koskela

This project was commissioned by the Cultural Performance Unit of the City of Espoo. In August 2018, the Cultural Performance Unit launched a children's culture project - LAKU project. The aim of this thesis was to find answers to how the LAKU project can meet the requirements of the early childhood education plan. The purpose was to find out how the pilot project develops and whether or not it is suitable for use in an Espoo City early childhood education kindergarten group in Matinkylä.

Thesis material was collected by observing and photographing a group of children and conducting interviews. The group was observed during a theatrical performance and three workshops. During the study, four interviews were conducted with the project participants. The interview for the specified kindergarten group was conducted using a pictorial interview form.

The results of the study show that the Dance Theater Glims & Gloms' puppet theater performance and workshop work carried out in connection with the LAKU project meets the requirements of early childhood education in the early childhood education plan. The foundations of the National Board of Education's educational plan are a fairly new tool, so it is necessary to monitor its use and implementation in the field of early education. Workshops were sporty and strongly inclusive. The tasks were well in line with the basics of the Early Childhood Education Plan - Many Forms of Expression. The expression processes emphasized experimentation, research and doing.

The study participants felt that participation in the project was a positive thing. The staff of the kindergarten took part in the study and appreciated the child-oriented and participatory approach of the cultural operator. The cultural operator experienced the facilities and atmosphere of the day care center in the city of Espoo in Matinkylä as a suitable place for the project. The kindergarten group who participated in the workshops as well as the puppet theatre performance, found them both to be positive and enjoyable.

Based on the results of the research, it can be stated that the pilot of the LAKU project organized at the kindergarten in the City of Espoo was successful. Children and culture met each other so that the requirements of the early childhood education plan were met. The cultural experience was brought to the kindergarten environment where it fit well. The arrival of culture to the kindergardten also facilitated the day-to-day life of the kindergarten and made it easier to attend compared to if the group had to go elsewhere to participate in the culture project.

Keywords: Early Education Plan, cultural education, participation, child involvement

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO 5
2 KULTTUURI JA KULTTUURIKASVATUS 6
2.1 Kulttuuri 6
2.2 Varhaiskasvatus 10
2.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 11
2.4 Kulttuurikasvatus osana varhaiskasvatusta 12
2.5 Kulttuurihyvinvointi 13
3 OSALLISUUS JA OSALLISUUDEN RAKENTAMINEN 14
3.1 Osallisuus 14
3.2 Mitä on osallisuus 15
3.3 Lapsen osallisuus ja osallisuuden rakentuminen 16
4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄ 18
4.1 Kehittämistyön menetelmät projektissa 20
4.2 Tutkimusympäristö 24
4.3 Projekti Raxu Taskunen 24
4.4 Nukketeatterin ja pajatyöskentely työskentelyn havainnointi. 25
5 HAASTATTELUT 32
6 JOHTOPÄÄTÖKSET 43
6.1 Omaa pohdinta 47
6.2 Tulevaisuuden näkymiä 49
LÄHTEET 52
LIITTEET 55

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö tutkii Espoon kaupungin kulttuurin tulosyksikön LAKU – hanketta. Kyseessä on Varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelman kehittämishanke (LAKU – LAsten KUlttuuri). Hankkeessa etsitään uusia toimintamalleja, jotka tukevat Espoon varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista.

Espoon kaupunki tarjoaa alle kouluikäisille lapsille monimuotoista varhaiskasvatusta ja esiopetusikäisille esiopetusta. Espoon kaupunki järjestää varhaiskasvatusta päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sekä avointa varhaiskasvatusta asukaspuistoissa, avoimissa päiväkodeissa ja kerhoissa. (Espoo.fi – Varhaiskasvatus 2019). LAKU – hankkeen myötä kulttuurisisällöt yhdistyvät kokonaisuuksina Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen arkeen. Kulttuurikokemuksia on tarkoitus päästä tarjoamaan tasapuolisesti Espoon kaupungin varhaiskasvatuksessa. Kulttuurikokemuksien tasapuolisen tarjoamisen varhaiskasvatuksen piirissä uskotaan lisäävän tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä varsinkin sellaisilla asuinalueella, joissa perheiden lähtökohdat voivat olla hyvinkin erilaisia.

Espoossa laaditaan uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa varhaiskasvatuslain muutoksen pohjalta. Espoon oma uusi varhaiskasvatussuunnitelma astuu voimaan 1.8.2019. Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen asiantuntija Jaana Särmälän mukaan kaikki mitä varhaiskasvatuksessa tehdään, tulee nousta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on ohjaava asiakirja, jonka käyttöä opetellaan edelleen Espoon varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman käyttö alkaa Särmälän mukaan olla hyvällä mallilla, mutta se on prosessi, joka etenee edelleen. (Särmälä, haastattelu 2/2019).

Tämän opinnäytetyön tutkimuskohteeksi valikoitui Espoon kaupungin päiväkoti Matinkylässä. Kulttuuriprojekti toteutettiin 3 – 6 vuotiaitten lasten ryhmässä. Kulttuurintuottajana päiväkodissa toimi tanssiteatteri Glims & Gloms. Projektin Nukketeatteriesityksestä ja työpajoista vastasi Koreografi Simo Heiskanen. Projektiin sisältyi nukketeatteriesitys ja kolme pajatyöskentelyä.

Opinnäytetyössä tutkitaan Kulttuurin tulosyksikön tuottaman uuden lastenkulttuuri, LAKU – hankkeen mahdollisuuksia täyttää varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kasvatukselliset tavoitteet. Projektin myötä saadaan myös tietoa, miten LAKU – hanke istui päiväkotiryhmän arkeen ja kuinka sitä olisi hyvä kehittää tulevaa ajatellen. Tutkimusmenetelmänä käytetään havainnointia, haastattelua ja dokumentointia.

2 KULTTUURI JA KULTTUURIKASVATUS

2.1 Kulttuuri

Suomen kielen sana ”kulttuuri” tulee latinankielisestä verbistä cultura, joka tarkoittaa maan viljelemistä. Kulttuuri käsite kuvaa kaikkia ihmisyhteisöiden ei biologisia opittuja ja symbolisia piirteitä. Näitä ovat muun muassa kieli, tavat ja tottumukset. Tämän määritelmän mukaan kulttuuriin kuuluu kaikki se mikä erottaa inhimillisen muusta luonnosta. (Melin & Roine 2008).

Kulttuurilla tarkoitetaan käytännöllisesti katsoen kaikkea mikä inhimillisessä elämässä on opittua ja siirtyy ihmiseltä toiselle symbolien välityksellä: tapoja, uskomuksia, lakeja, tietoja, taitoja ja niin edelleen. Kulttuuri pitää siis sisällään myös käyttäytymistä, tapoja ja muuta toimintaa. Kulttuuri ei siirry kaikissa yhteiskunnissa ihmiseltä toiselle samalla tavalla. Esimerkiksi lapset eivät käy koulua kaikkialla, mutta he oppivat kulttuurin sisältöä vanhemmilta ihmisiltä. (Allardt 1983, 56).

Kulttuuri Espoo 2030 – ohjelmassa keskeisenä teemana on kulttuuripalveluiden tasapuolisuus ja saavutettavuus. Ohjelmassa ikäryhmistä mainitaan erityisesti lapset, nuoret ja ikääntyneet. Kulttuurin vuorovaikutusta edistävä vaikutus nähdään erilaisten ryhmien välillä ja kulttuuri koetaan yhteisöön kuulumisen tunteen vahvistajana. Monikulttuurisuus tuodaan ohjelmassa esille kuten myös se, että muiden kuin suomea tai ruotsia puhuvien asukkaiden määrä on kasvussa Espoossa. (Jakonen ym. 2018, 37).

Espoo tarjoaa myös laadukasta ja monipuolista taiteen perusopetusta 0 – 18 vuotiaille lapsille. Espoon taiteen perusopetusta sai vuonna 2017 lähes 5000 lasta varhaiskasvatuksessa. Heistä 66% osallistui taiteen perusopetukseen oppilaitoksen omassa varhaiskasvatustoiminnassa. Vieras- ja monikielisten osuus varhaiskasvatuksen taiteen perusopetuksessa on arviolta noin 12%. (Salmenoja 2018, 11, 19).

Kaiken kaikkiaan Espoossa on rikas ja monipuolinen taide ja kulttuuritarjonta. Tämän myötä avautuu myös hyvät yhteistyömahdollisuudet toteuttaa LAKU – projektin kaltaista toimintaa varhaiskasvatuksessa. Espoossa voi kohdata taidetta ja kulttuuria myös tuttujen kulttuuritilojen ulkopuolella. Kadulla voi huomata katutaideteoksia alikulkutunneleissa tai talojen seinillä. Lähipuistosta saattaa kajahtaa konsertti tai sirkusesitys (Espoo.fi, Elävä kaupunkikulttuuri 2019). Espoo kutsuu kaupunkilaiset mukaan toteuttamaan paikallista kulttuuria ja osaamista.

Tarkastelun siitä, mitä sana lastenkulttuuri pitää sisällään voi aloittaa jakamalla yhdyssanan kahtia: lapsiin ja kulttuuriin. Tällä tavoin on tarkasteltavana monenlaisia lapsia, lapsuuksia ja kulttuureja. Lapsiksi mielletään YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa alle 18-vuotiaat henkilöt. Kulttuuria voi katsoa useammasta näkökulmasta. Sen voi rajata koskemaan taidemaailmaa tai laajemmin tarkasteltuna yhteisöjen omaksumia tapoja. (Rissanen & Mussola 2017, 293)

Kun lastenkulttuuri nähdään laajasti, sen sisään mahtuvat niin lasten omat vitsit, päiväkodin tai -kerhon aamupiiri, musiikkileikkikoulut, television kykykilpailut lapsille,

pelit, pääsiäisaskartelut ja joulukalenterit. YK:n Lasten oikeuksien sopimus 1989 tunnusti ja kirjasi näkyväksi lapsen oikeuden leikkiin, mielipiteen ilmaisuun sekä oikeuden osallistua kulttuuriin ja taiteeseen. 2000-luvulle tultaessa lastenkulttuuri on vakiintunut kulttuuri- ja koulutuspoliittisena näkemyksenä. (Rissanen & Mussola, 2017, s.295).

Lastenkulttuurin ja leikkikulttuurin tutkija Flemming Mouritsen jäsentää lastenkulttuurin kolmeen eri osaan. Tässä mallissa lapsi on vuoron perään kulttuurin tuottaja kuin sen vastaanottaja ja tulkitsija. Mouritsenin mukaan lasten kulttuuri voidaan jakaa lasten keskinäiseen kulttuuriin (Children's culture), lasten ja aikuisten yhdessä tuottamaan kulttuuriin (culture with children) ja aikuisten lapsille tuottamaan kulttuuriin (culture for children). Näiden lisäksi on hyvä huomioida, että lapset ovat aina myös sellaisen kulttuurin käyttäjiä ja tulkitsijoita, jota ei alun perin suunniteltu lapsille. (Rissanen & Mussola, 2017, s.296).

Valtaosalle lapsista kosketus kulttuuriin syntyy jo ensimmäisten elinkuukausien aikana. Laulut ja lorut ja myöhemmin sadut ovat useimmilla arjessa läsnä. Myös monet perheiden aktiviteetit kuten kerhot, muskarit ja kirjastossa käynnit käyvät lapsen kulttuurikasvatuksesta. (Jalkanen & Savolainen 2016, 133-137). Lastenkulttuurin toimijakenttä on monitahoinen: siihen kuuluvat kirjastot, lastenkulttuurikeskukset, taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset, taide- ja kulttuurialojen laitokset ja organisaatiot, museot, taiteilijat ja muut taide- ja kulttuuriperintöalan ammattilaiset sekä koulut, kansalaisopistot, päiväkodit ja muut varhaiskasvatuksen toimijat. (Lehto 2014, 8). Sivulla yhdeksän pääsee tutustumaan lastenkulttuurin monipuoliseen toimijakenttään Kulttuurin- ja taidekasvatuksen suuri puu kuvion kautta.

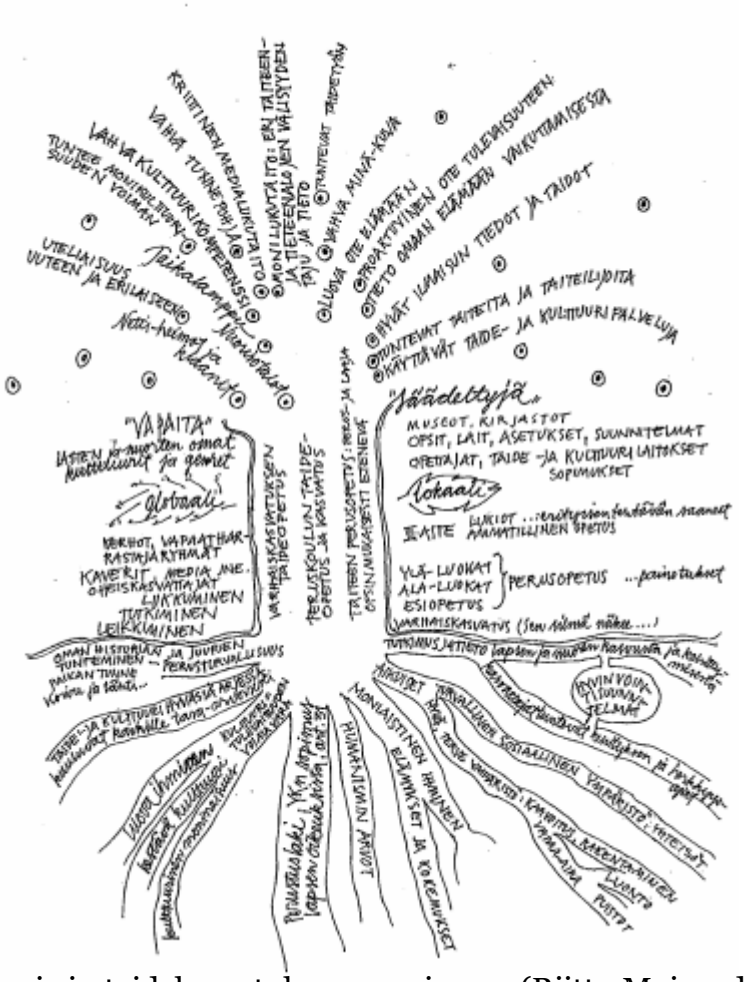

Kuvio 1. Kulttuuri- ja taidekasvatuksen suuri puu. (Riitta Moisander 2014, Ehdotus lasten kulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi).

Lapsen ensimmäisten vuosien aikana kulttuuriin tutustuminen tapahtuu siis varsin luontevasti. Leikki- ja kouluiässä kulttuuri kokemuksia tulee lapsille myös varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Tutustumalla kulttuuriin ja sen moniin muotoihin lapsi voi löytää sopivia tapoja ilmaista itseään esimerkiksi musiikin, kuvataiteen tai liikkumisen keinoin. (Jalkanen &Savolainen 2016, 133-137).

Monelle lapselle loppuelämän kestävä kipinä taiteisiin saattaa syttyä lapsuuden kulttuurikokemuksien kautta. Kulttuuria ei tarvitse ymmärtää. Sitä kuuluu kuluttaa ja nauttia siitä. Lapset osaavat tämän parhaiten. Heillä on tallella vielä avoimen ihmettelyn ja ihastelemisen taito. (Jalkanen &Savolainen 2016, 133-137).

2.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus - käsitteen alkuperä Suomessa sijoittuu 1970 - luvun alkuun. Käsite otettiin virallisesti käyttöön 1974 Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskunnan työn kuluessa. Tätä ennen Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean tehtävän annossa käytettiin vielä päivähoito - käsitettä. Varhaiskasvatus määrittyi vuonna 1980 käytännön kasvatustyöksi, oppiaineeksi ja tieteenalaksi. Varhaiskasvatus vakiintui tieteenalaksi 1990 - luvun puolessavälissä, jolloin lastentarhanopettajakoulutus vakinaistettiin yliopistojen opettajankoulutuslaitoksiin. (Rajanen, Alila, Kahiluoto & Pekuri 2014, 14 – 15).

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Tavoitteena on toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista toimintaa ja myönteisiä oppimiskokemuksia. Varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset. Nämä tulee selvittää niin, että lapsen ikä ja kehitys tulee huomioitua sen edellyttämällä tavalla. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018)

Espoon kaupunki, sekä yksityiset Espoon varhaiskasvatuspaikat tarjoavat alle kouluikäisille lapsille monimuotoista varhaiskasvatusta. Esikouluikäisille tarjolla on esiopetusta. Vahaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja edistää lapsen iän mukaista kehitystä, kasvua, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä. Varhaiskasvatus Espoossa toteutuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutena. (Espoo.fi – Varhaiskasvatus 2019).

Varhaiskasvatus Espoossa on suunnitelmallista kasvatusta ja opetusta. Sen tehtävänä on tukea lasten kasvua ja oppimista yhdessä vanhempien kanssa. Pedagoginen toiminta pohjautuu lapsen omiin mielenkiinnon kohteisiin ja tarpeisiin. Näitä ovat muun muassa musiikki, kuvataide, matematiikka ja kielelliset harjoitteet. Lapset oppivat asi-

oita liikkuen, leikkien, itseään ilmaisten ja ympäristöään tutkien. Espoon varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa laaja-alaiselle osaamiselle. Tavoitteena on, että lapselle kehittyy kykyä ajatella, oppia, osallistua ja vaikuttaa, sekä huolehtia itsestään. Varhaiskasvatuksessa pyritään tarjoamaan myönteisiä oppimiskokemuksia. Näin ollen vahvistetaan lapsen itsetuntoa ja kykyä toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Espoo.fi – Lapsi varhaiskasvatuksessa 2019).

2.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet julkaistiin ensimmäisen kerran 2003. Tuolloin Stakesin julkaisu oli ohjausluonteeltaan informaatio-ohjaava asiakirja. Ohjausjärjestelmän näkökulmasta suuri muutos on tapahtunut, kun päivähoito ja varhaiskasvatus ovat siirtyneet sosiaalipalvelusta osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää valtionhallinnon ohjauksen siirryttyä vuoden 2013 alusta sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. (Rajanen ym. 2014, 11). Opetushallitus päätti kansallisista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista lokakuussa 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eivät olleet enää suositus vaan kansallinen normi. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjät ovat laatineet omat paikalliset suunnitelmat. Paikalliset suunnitelmat velvoittavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä sitoutumaan varhaiskasvatuslain sekä perusteiden arvoperustan, tavoitteiden ja sisältöjen mukaiseen toimintaan niin päiväkodeissa, perhepäivähoidossa kuin muussa varhaiskasvatuksessa. (Opetushallitus 2019).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, joka kumpuaa varhaiskasvatuslaista. Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Opetushallitus 2018, 3).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa sekä toteuttaa varhaiskasvatuslaissa

säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita ja ohjata varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Varhaiskasvatuksen tehtävän on tukea tavoitteellisesti lasten musiikillisen, kehollisen, kuvallisen ja sanallisen ilmaisun kehittymistä. Tätä kautta lapsi tutustuu eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja luova ilmaisu eri muotoja yhdistelemällä (Opetushallitus 2018, 39).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden osio *Ilmaisun monet muodot* määrittelevät monipuolisesti, mitä taide- ja kulttuurikasvatuksen tulisi olla varhaiskasvatuksessa.

> Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. (Opetushallitus 2018, 39).

2.4 Kulttuurikasvatus osana varhaiskasvatusta

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia päästä näkemään ja kokemaan taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Kulttuurikokemusten myötä lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperimän merkitystä (Opetushallitus 2018, 39).

Kulttuuri- ja taidekasvatuksen vaikutuksesta on olemassa paljon tutkimuksia, joissa todetaan niiden myönteiset vaikutukset lapseen ja nuoreen. Vaikutukset ovat havaittavissa jo hyvin pienillä lapsilla. Varhaislapsuudessakin lapsi oppii ja kerää kokemuksia taiteesta ja kulttuuriperinnöstä. (Lehto, Breden & Halttunen 2014, 12). Noora Elosen tutkimuksessa Ilo ja hyvä mieli on oikeaa hyvinvointia (2016) tutkittiin taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia eri ikäryhmissä. Tutkimuksen mukaan yleisesti ottaen lapsille ja nuorille merkittäviä asioita kulttuurin ja taiteentekemisessä ovat ilo, elämykset, onnistumiset, uuden luominen ja itseilmaisu. Taiteellinen työskentely

mahdollistaa lapselle ja nuorelle tavan käsitellä ja tunnistaa omia muistoja ja tunteita. Tämän myötä lapsi ja nuori voi lisätä itsetuntemustaan. Taiteellinen työskentely mahdollistaa lapselle ja nuorelle kontrollista ja määrittelystä vapaan tilan, jossa voi toteuttaa itseään. Kykyä eritellä omaa elämäänsä ja tietoisuutta omista tunteista pidetään keskeisenä osana hyvinvointia. Tutkimuksessa todetaan, että lähes kaikki järjestetty kulttuuri- ja taidetoiminta ehkäisee omalta osaltaan nuorten syrjäytymistä. Toimintaan osallistuva nuori lähtee kotoa ulos, tapaa uusia ihmisiä, saa uudenlaisia kokemuksia ja elämyksiä sekä oppii uusia asioita. Onnistumisen kokemuksien myötä itsetunto nousee ja rohkeus kasvaa. Taide- ja kulttuuritoiminnassa jokainen osallistuja on tasavertaisessa asemassa. (Elonen 2016, 25-26).

Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moninaisesti varhaiskasvatuksessa. Tutustumisessa hyödynnetään erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähialueen kulttuuritarjontaa. Taidekasvatus sisältää spontaania ja suunniteltua sisältöä. Ilmaisun ja oppimisen prosessissa korostuu kokeilu, tutkiminen ja tekeminen. Lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamista tulee hyödyntää taidekasvatuksen rikastuttamisessa. (Opetushallitus 2018, 39)

2.5 Kulttuurihyvinvointi

Kulttuuri ja sen hyvinvointia tukevat vaikutukset läpäisevät koko ihmisen elinkaaren. Taide ja kulttuuri ymmärretään osana hyvää elämänlaatua ja elinikäistä oppimista. Ihminen nähdään aktiivisena toimijana. (Rosenlöf 2018, 6). Taide ja kulttuuri vahvistaa lapsen ja nuoren minuutta ja itsetuntoa. Ne auttavat löytämään omia vahvuuksia ja kehittämään niitä. Taide- ja kulttuuritoiminta lisäävät hyvinvointia, ne tarjoavat vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja avaavat uusia näkökulmia asioihin. Lasten ja nuorten saamalla humanistisella ja taidekasvatuksella on laaja yhteiskunnallinen vaikutus. Näiden aineiden kautta vahvistuu kriittinen ajattelu ja kyky asettua toisten asemaan. Nämä kyvyt ovat aktiivisen kansalaisen tärkeimpiä ominaisuuksia. (Lehto ym, 2014, 12).

Terveyden ja hyvinvointi laitoksen TAIKU Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – toimintaohjelma toteutettiin vuosina 2010 – 2014. Hankkeen loppuraportissa todettiin, että tietoisuus taiteen ja kulttuurin myönteisistä vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin on lisääntynyt. Taiteelle ja kulttuurille toivotaan enemmän jalansijaa hyvinvoinnin edistämisessä. Ministeri Huovisen sanoin ” Erilaiset taidelähtöiset toimintamuodot sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat osoittaneet vaikuttavuutensa. Taidetoiminta on otettava vahvasti huomioon edessä olevassa soteuudistuksessa erityisesti ennalta ehkäisevässä toiminnassa.” (THL 2015). Huovisen kommentille, koskien taidekasvatusta tulisi antaa painoarvoa soteuudistusta ajatellen. Taidekasvatuksen hyödyt ihmisen hyvinvointia ajatellen ovat selkeästi nähtävissä. Taidekasvatuksen ja pedagogiikan menetelmiä käytetään myös lasten ja nuorten terapiahoidoissa. Tosin terapiassa kustannukset ovat yhteiskunnalle korkeammat, kuin mitä ne olisivat ennaltaehkäisevässä työssä. (Lehto ym. 2014, 13).

3 OSALLISUUS JA OSALLISUUDEN RAKENTAMINEN

3.1 Osallisuus

Osallisuus ja osallistuminen on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä. Osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä. Lapsen oikeutta osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa suojataan tiukasti lainsäädännöllä. Tässä lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita kansalaisia. (Oranen 2018).

Perusta kansalliselle lainsäädännölle on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12. artiklassa. Suomen perustuslaissa nojataan voimakkaasti siihen, että jokaisen tulee tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa. Ikä ei ole peruste sulkea ketään tämän lain ulkopuolelle. Lastensuojelulaki korostaa lapsen asianosaisuutta. Lain tavoitteena on varmistaa lapsen todellinen osallistuminen omien asioidensa hoitoon. (Lastensuojelulaki 417/2007, Unicef – Lapsen oikeuksien sopimus 2019).

Sosiaalihuoltolain 10 §:n mukaan palveluja järjestettäessä ja kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. Lapset ovat asiantuntijoita lasten elämään ja arkeen liittyvissä asioissa. Tästä syystä heidät pitää ottaa mukaan silloin, kun sosiaalihuollossa suunnitellaan, kehitetään, toteutetaan ja arvioidaan lapsille suunnattuja tai lasten elämään vaikuttavia palveluja. Osallistumisen mahdollisuuksien ja edellytysten luominen on aikuisten velvollisuus. (Oranen 2018). Orasen luoma Osallisuuden asteet (kuvio 2) sivulla 15, tuo esille erilaisia vaihtoehtoja osallisuuden toteuttamisesta aikuis- ja lapsijohtoisesti.

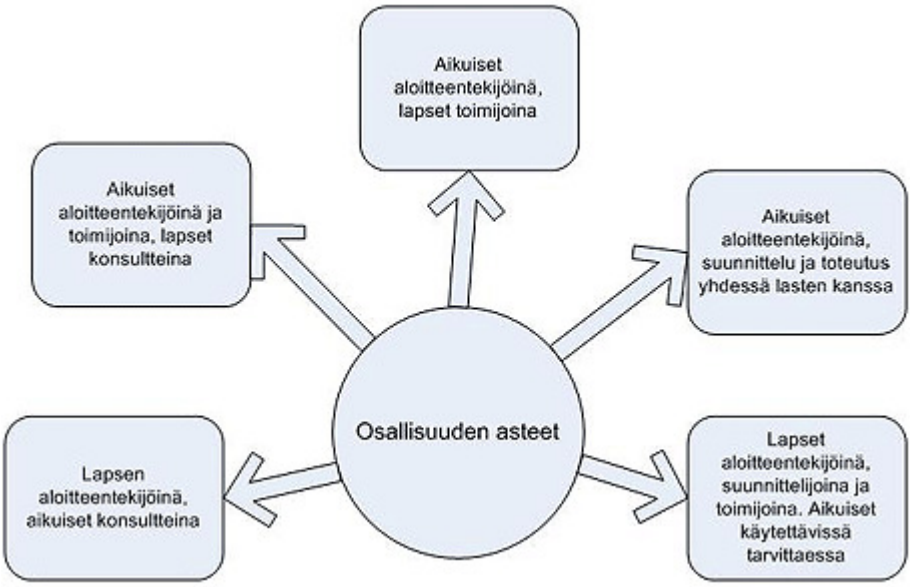

Kuvio 2. Mikko Oranen, Osallisuuden asteet 2018 (THL, Lapset, nuoret ja perheet -yksikkö)

3.2 Mitä on osallisuus

Osallisuus muodostuu mahdollisuuksista päästä vaikuttamaan omiin asioihinsa. Oikeudesta saada tietoa itseä koskevista päätöksistä, ratkaisuista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista. Osallisuutta on mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä edellä mainituista asioista ja vaikuttaa niihin. Vastavuoroisuus on osallisuudessa olennaista. Vaikuttaminen ei ole mahdollista, jos ei pääse mukaan asioiden käsittelyyn eikä saa niistä

tietoa. Osallisuus konkretisoituu toiminnassa, johon pääsee osallistumaan. (Oranen 2018).

Osallisuuden toteutuessa, lapselle syntyy kokemus siitä, että hän on tullut kuulluksi ja näillä asioilla on ollut merkitystä. Lapsi saa kokemuksen siitä, että hän voi vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Mitä enemmän lapsi kokee, että pystyy vaikuttamaan asioihin, sitä enemmän hänen osallisuutensa yksilönä kasvaa. (Oranen 2018).

3.3 Lapsen osallisuus ja osallisuuden rakentuminen

Käytännössä osallisuus rakentuu erilaisista osioista. Osien keskinäiset suhteet voivat vaihdella ja lapsen kokemus osallisuudesta voi vaihdella sen mukaan. Tarja Jokela-Liiaksen laatima kaavio Osallisuuden rakentuminen (kuvio 3) on rakennettu lastensuojelun käsikirjan pohjalta. Siitä voi nähdä sen, kuinka osallisuus voi kehittyä muutakin kautta, kuin osallistumalla suoraan prosessiin.

Tässä voisi esimerkkinä ajatella tilannetta, jossa lapsiryhmä on aloittamassa viestijuoksun. Yksi lapsista kokee juoksemisen ehkäpä hankalaksi tai kokee, että on niin paljon hitaampi kuin muut, ettei halua osallistua viestiin. Hänen mielipiteensä asiasta on kuultu ja hyväksytty. Tilanteen tietoa lähdetään avaamaan ja sen myötä herää huomio, että viestissä olisi hyvä olla alussa lähettäjä. Tämän jälkeen lähettäjä voisi toimia kannustajana. Lapsi, joka ei osallistu juoksuun, kokee että lähettäjän ja kannustajana toimiminen sopii hänelle hyvin. Näin hän liittyy tapahtumaan yhtä lailla osalliseksi kuin kaikki muutkin.

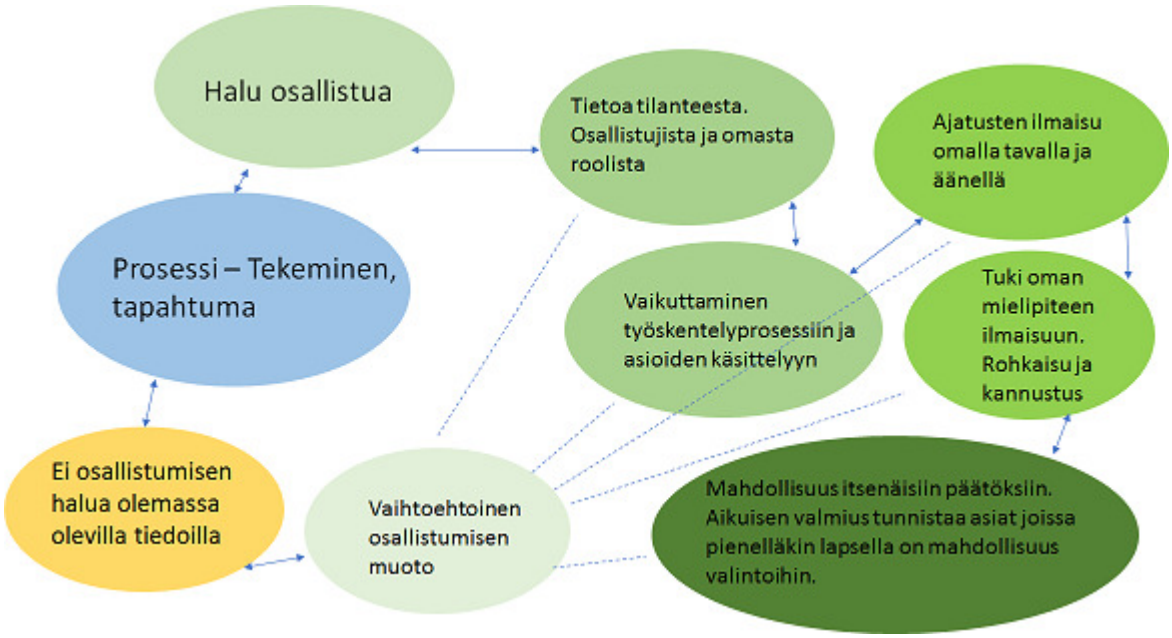

Kuvio 3. Osallisuuden rakentuminen: Kaavio laatinut Lastensuojelun käsikirjan tekstin pohjalta Tarja Jokela-Liias 2019. (Oranen 2018).

Prosessiin osallistumisessa pitää olla myös vaihtoehto kieltäytyä osallistumasta. Myös osallistumisesta kieltäytyminen voi olla osallisuuden muoto. Tieto prosessista tulee antaa sellaisessa muodossa, että lapsi kykenee ymmärtämään sen. Lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa työskentelyprosessiin ja tilaisuus ilmaista itseään muiden mukana olevien kanssa. Lapsen tulee saada rohkaisua ja kannustusta mielipiteen ilmaisuun. Aikuisella tulee olla valmiuksia tunnistaa missä asioissa pienelläkin lapsella on valmiuksia tehdä valintoja ja päätöksiä. (Oranen 2018).

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa korostetaan lapsen oikeutta olla osallisena kulttuurista ja taiteesta. Artiklassa 31 painotetaan näin:

> 1. Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin.

> 2. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin. (Unicef – Lapsen oikeuksien yleissopimus 2019).

Tästä voi selkeästi nähdä lapsen osallisuuden ja lapsuuden olemassa olon tärkeyden. Lapsella on oikeus lepoon ja leikkiin. Oikeus olla osallisena yhteisössä ja päästä osallistumaan taide- ja kulttuurielämään. Kaiken tämän koetaan olevan lapselle arvokasta toimintaa, joka valmistaa häntä kohti itsenäistä ja tasapainoista elämää. (Unicef – Lapsen oikeuksien yleissopimus 2019).

Osallistuminen on yksi väylä osallisuuden kokemiseen. Osallisuutta edistämällä estetään yhteiskunnasta syrjäytymistä ja vähennetään eriarvoisuutta. Aikuisten ihmisten osallisuutta tutkittaessa on havaittu, että sosiaalinen aktiivisuus vähentää riskiä sairastua moniin vakaviin sairauksiin kuten sydänsairauksiin ja masennukseen. Yhteiskunnan palveluilla on suuri rooli osallisuuden edistämisessä. Myös muut toimijat ovat tärkeitä osallisuuden vahvistamisessa kuten koulut, päiväkodit, järjestöt, seurakunnat ja yhdistykset. (THL 2018)

4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄ

Opinnäytetyön kehittämistehtävä koskee LAKU – hanketta. Hankkeessa etsitään uusia toimintamalleja lasten kulttuurin saralta, jotka tukevat Espoon varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista. Hankkeen pilottiin valikoitui 27 eri päiväkotia Espoon alueelta. Hankkeen tarkoituksena on luoda pysyvä kulttuurin yhteistyörakenne ja kulttuurikasvatussuunnitelma kaikille Espoon varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille. Hanke haluaa häivyttää käsitystä taiteesta ja kulttuurista elitistisenä toimintana ja sen sijaan liittää taiteeseen leikittelyn ja hupsuttelun elementit.

Näiden taide- ja kulttuurituotannosta vastaa EMMA – Espoon modernin taiteen museo, Espoon kaupungin museo, Lasten kulttuurikeskus Pikku Aurora, mediakasvatus-

keskus Metka, Tanssiteatteri Glims & Gloms, Tapiolan Sinfonietta ja Nukketeatteri Hevosenkenkä. Kulttuurintuottajasta riippuen projektiin kuuluu vierailuja päiväkodissa yhdestä neljään kappaletta.

LAKU – pilotin yhteinen starttipäivä pidettiin 6.6.2018 Kirkkojärvenkoululla. Paikalla oli edustettuna Espoon kaupungin kulttuurintulosyksikkö, pilottipäiväkodit ja projektin kulttuurintuottajat. Päiväkotien henkilökunta ja kulttuurintuottajat, jotka osallistuivat kyseiseen projektiin, muodostivat yhdessä ryhmiä. Ryhmän sisällä suunniteltiin ja käytiin läpi projektin sisältöä ja aikataulua (kuvio 4 & 5). Matinkylän alueella sijaitsevasta päiväkodista, johon tämä tutkimus keskittyy, osallistui tilaisuuteen päiväkodin johtaja ja kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa. Projekti kulki päiväkodin kasvattajien, lasten ja Heiskasen puheissa nimellä Raxu – projekti.

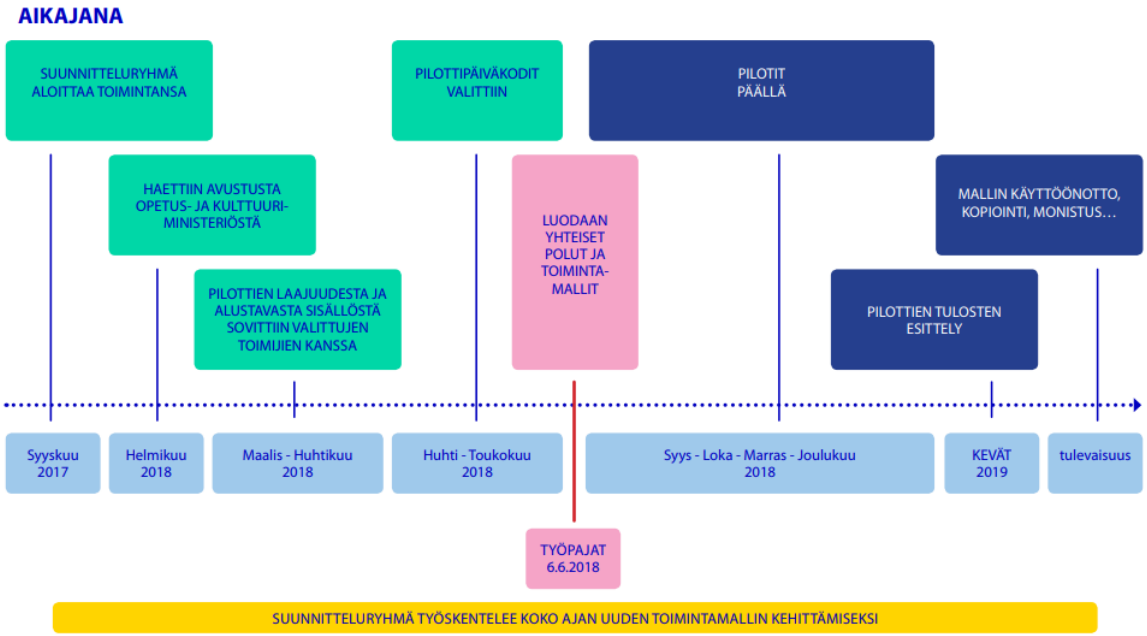

Kuvio 4. LAKU – Projektin aikajana 2018.

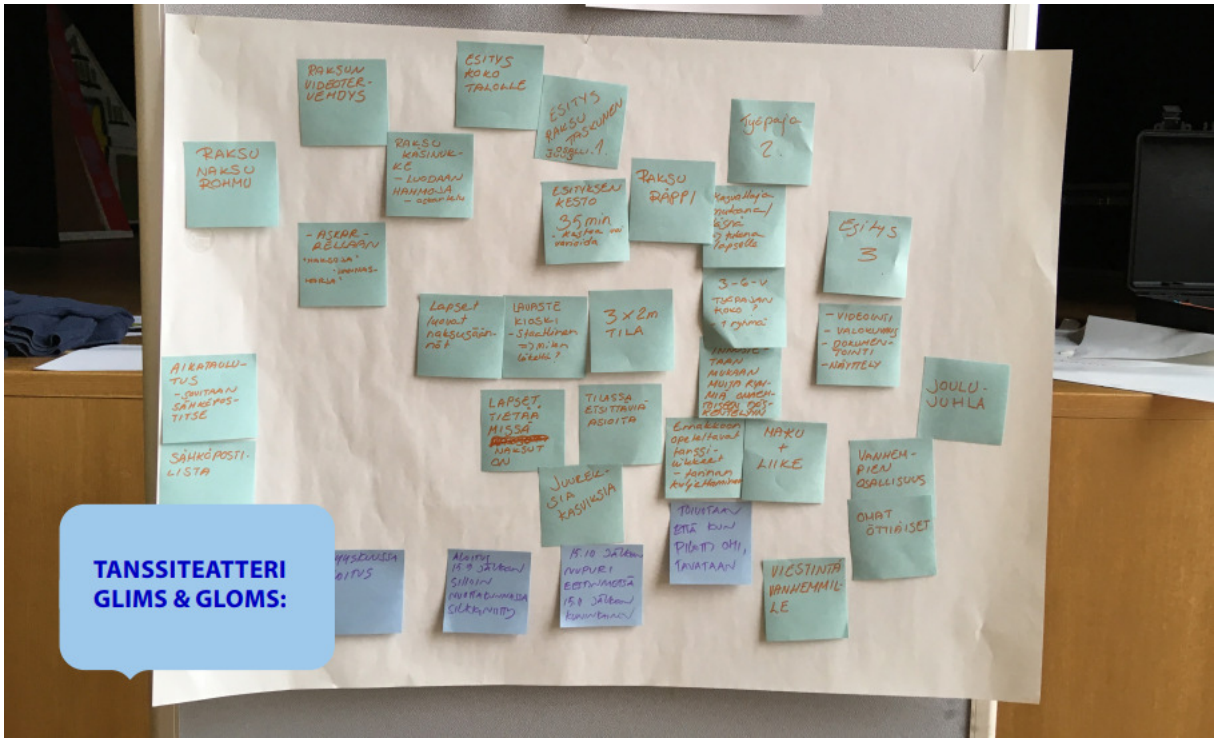

Kuvio 5. LAKU – pilotin starttipäivän suunnittelun satoa koskien Raxu – projektia 2018.

Tilaisuudessa käytiin läpi, miten projektia kannattaa lähteä toteuttamaan kyseisessä päiväkodissa. Esimerkiksi Raxu – projektin suunnitteluun vaikutti huomattavasti päiväkodin tilat. Matinkylässä sijaitseva päiväkoti, jonka projektityöskentelyä tutkimus koskee, todettiin sopivan tilojensa puolesta tanssipaja työskentelyyn.

4.1 Kehittämistyön menetelmät projektissa

Projektin tutkimusmenetelmiksi valikoituivat aikuisten osalta haastattelut, havainnointi ja dokumentointi. Lasten kohdalla tutkimusmenetelminä käytettiin havainnointia, dokumentointia ja kyselylomaketta. Tutkimusmenetelmien valikoitumiseen vaikutti se, että projektiin osallistui eri ammattikuntien asiantuntijoita ja pieniä, luku- ja kirjoitustaidottomia lapsia.

Aikuisten haastatteluissa käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelua voidaan pitää eräänlaisena keskusteluna, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein myös hänen ehdoillansa, mutta jossa tutkija pyrkii kuitenkin vuorovaikutukseen haastateltavan kanssa ja pyrkii saamaan selville hänen mielipiteensä keskusteltavasta asiasta. Haastattelun aihepiiri oli etukäteen määrätty, mutta kysymysten muoto ja järjestys oli muokattavissa haastattelun ja haastateltavan mukaan. Haastatteluiden kysymykset olivat ennalta valmisteltu, mutta elivät haastattelutilanteen mukaan. (Eskola & Vastamäki 2015, 27, 29). Haastattelukysymykset vaihtelivat sen mukaan mitä osa-aluetta asiantuntijan ammattialue sivusi projektissa.

Haastattelupaikka on olennainen tekijä haastattelun onnistumisen kannalta. Asiantuntijoiden haastattelut tehtiin haastateltavien toiveiden mukaisesti jokaisen toivomassa paikassa. Kasvattajat haastateltiin päiväkodilla kuten koreografi Simo Heiskanen. Särmälän haastattelu toteutui hänen työpisteellään ja Koskelan kauppakeskuksen tiloissa, koska se sopi hänen aikatauluunsa parhaiten.

Projektiin osallistuneiden lasten mielipiteen kuuleminen tapahtui kyselylomaketutkimuksella. Mittarin valintaan vaikutti se, ettei valmista sopivaa mittaria ollut suoraan käytössä. Projektin tarpeisiin kehitettiin oma pieni kyselylomake. Mittaria ei testattu esitutkinnassa, koska siinä sovellettiin jo käytössä olevaa mittausmenetelmää. (Vastamäki 2015, 130 – 131). Lasten kyselylomake piti sisällään kaksi kysymystä koskien Raxu – projektia. Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin mielipidettä nukketeatteriesityksen ja toisessa työpajojen mielekkyydestä. Vastaukset valittiin neljästä erilaisesta hymiöstä. Hymiöiden ilmeet kuvastivat tunteita pettymyksestä iloon. Samantyylistä mittaria käytetään myös varhaiskasvatuksen ja alakoulun itsearvioinneissa.

Lapsia tutkittaessa oli tärkeää pohtia millainen kokemus lapsille tutkimuksesta ja tässä tapauksessa havainnoinnista muodostui. Lapsia havainnoidessa olisi tärkeää huolehtia lapsiystävällisyydestä ja tutkimuksen etiikasta koko prosessin ajan. Osallistumisen

tulisi olla hauskaa ja arkipäiväistä. Vanhemmilla tulee olla oikeus kieltää lapsen osallistuminen tutkimukseen. (Aarnos 2015, 164 – 165).

Projektiin osallistuneen lapsiryhmän vanhempien kanssa oli sovittu havainnoinnista ja valokuvauksesta. Lasten anonymiteetti säilytettiin projektissa. Sovittiin, että lapsista ei oteta kasvokuvia. Lasten nimiä, sukupuolta, eikä sukupuolijakaumaa mainita projektin dokumentoinnissa.

Havainnoitsija osallistui teatteriesitykseen katsojana. Työpajojen kohdalla havainnoitsija osallistui liikkumiseen ryhmän kanssa aina pajan alkuosan ajan ja siirtyi siitä sivulle havainnoimaan työpajan loppuajaksi. Lapset ja havainnoitsija pystyivät keskustelemaan yhdessä aina työpajan alkua odotellessa.

Projektin havainnointi yhdistettiin toimintaan niin, että tutkija toimi sekä havainnoitsijana, että osallistujana ryhmän toiminnassa. Kohderyhmän ollessa päiväkodissa olevat lapset, joista haluttiin monipuolista tietoa koskien projektia, havainnointi osoittautui hyväksi menetelmäksi. Tutkimusotteessa, Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä, Martti Grönfors (2015, 147 – 150) toteaa, että lasten päiväkodin arki on niin monimuotoista, että siitä on vaikea saada tarkempaa tietoa ilman havainnointia.

Havainnointivälineinä käytettiin muun muassa aisteja. Miltä tekeminen näytti, kuulosti ja tuntui. Kameralla kuvattiin pajatyöskentelyä ja nukketeatteriesitystä. Haastatteluissa käytettiin matkapuhelimen nauhuritoimintaa, tähän kysyttiin jokaiselta haastateltavalta lupa. Haastatteluissa, työpajoissa ja nukketeatterissa oli käytössä muistiinpanovälineinä kynä ja paperia.

Opinnäytetyössä tutkitaan kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteitä Laku – hankkeen Raxu – projektin myötä. Fenomenologisesta näkökulmasta katsottuna ihmiset yksilöinä rakentuvat suhteessa maailmaan, jossa he elävät ja he myös itse

rakentavat tuota maailmaa. Haastatteluissa tarkastellaan projektin toteutumista kunkin toimivan yksilön perspektiivistä katsottuna. Fenomenologinen merkitysteoria sisältää ajatuksen siitä, että ihmisyksilö on pohjimmiltaan yhteisöllinen. Näin ollen merkitykset, joita pystymme toisten kokemuksista ymmärtämään ovat luonteeltaan yhteisöllisiä ja jaettuja. (Laine 2015, 29 – 32).

Projektiin osallistuvat tahot tuovat mukanaan oman tapansa katsoa ja lähestyä projektissa toteutettavia asioita. Varhaiskasvatuksen opettajat katsovat tilannetta kasvattajan näkökulmasta. Miten arki säilyy sujuvana ulkopuolisen tahon tuodessa ohjelmaa hoitopäivään. Mitä muutoksia tilanne tuo päivään tilojen käytön, henkilökuntaresurssien ja aikatauluttamisen suhteen.

Varhaiskasvatuksen asiantuntija Särmälän puheissa pyörii voimakkaasti varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden – VASUn vaatimukset ja niiden toteutuminen varhaiskasvatuksessa. Kulttuurin tulosyksikön toimija Koskelan ajatuksissa on hyvin nähtävissä kulttuurin ja varhaiskasvatuksen yhteistyön tärkeys ja kulttuurin saattaminen varhaiskasvatuksen saralle.

Koreografi Heiskanen tuntu tekevän mielessään jatkuvaa kehitystyötä sen eteen, että hänen ohjaamansa Raxu – projekti voisi palvella yhtä hyvin kaikkia varhaiskasvatuksessa kohtaamiaan lapsia ja kasvattajia, siitä huolimatta, että puitteet ovat hyvinkin erilaisia eri varhaiskasvatuksen toimipisteissä. Lasten arvioinnissa näkyy aikaisemmin tapahtuneen toiminnan muisto. Mille mielelle lapsen jo aikaisemmin tapahtunut asia sai silloin ja miten se näkyy mielessä nyt jälkikäteen.

Fenomenologiseen tutkimukseen hermeneuttinen ulottuvuus tulee mukaan tutkimuksen tulkinnan tarpeen vuoksi. Haastatelluissa kerätty tutkimusmateriaalille pyritään löytämään mahdollisimman oikea tulkinta. Haastattelun tulkinnassa kiinnitetään huomiota puheen lisäksi myös ilmeisiin ja eleisiin, jotka välittyvät haastateltavasta. Ilmaisut kantavat merkityksiä ja merkityksiä voidaan lähestyä vain ymmärtämällä ja tulkitsemalla. (Laine 2015, 33). Haastatteluiden tulkintaa helpottaa se, että haastattelut

ovat tehty kasvokkain, lukuun ottamatta lasten arviointipaperia. Kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa voi tarkkailla ja tulkita haastateltavan eleitä, ilmeitä, äänenpainoja ja yleistä ilmapiiriä.

4.2 Tutkimusympäristö

Päiväkoti, jossa projekti toteutettiin, sijaitsee Matinkylässä. Päiväkodissa on lapsiryhmiä 1 – 6 vuotiaille lapsille ja esiopetusta. Päiväkodissa toimii viisi lapsiryhmää, joissa on yhteensä noin 85 lasta. Projektin pajatyöskentely toteutettiin 3 – 6 vuotiaiden ryhmän viskareiden, eli viisivuotiaiden lasten kanssa.

Lapsiryhmässä on kahdeksan viskaria. Heidän kanssaan projektin pajatyöskentelyyn osallistui kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa. Nukketeatteriesitys ja pajatyöskentelyt järjestettiin päiväkodin liikuntasalissa. Nukketeatteriesitykseen osallistui koko lapsiryhmä.

Ennen projektin aloittamista kaikilta viskari – ryhmäläisten vanhemmilta pyydettiin lupa lasten havainnointiin, haastatteluun ja kuvaamiseen, koskien opinnäytetyötä. Vanhempien ja kasvattajien kanssa sovittiin, ettei ryhmän lapsia määritellä sukupuolen mukaan. Opinnäytetyössä ei käytetä lasten nimiä ja sovittiin että valokuvissa, jotka liitetään työhön, lasten kasvot eivät näy tunnistettavasti.

4.3 Projekti Raxu Taskunen

Koreografi Simo Heiskanen Tanssiteatteri Glims&Gloms:sta oli valmistanut projektiin musiikillisen nukketeatteriesityksen Raxu Taskunen. Esityksen lisäksi projekti piti sisällään kolme pajatyöskentelyä. Esitys ja työskentelyt sijoittuivat syyskuulle 2018 noin kolmen viikon ajanjaksolle.

Esityksen päätähti on pörröinen Raxu Taskunen, joka himoitsee naksuja. Rasvaisten ja suolaisten herkkupalojen näpistelyä harrastava Raxu, tutustuu seikkailussaan uusiin ystäviin ja oppii maistelemaan myös terveellistä ruokaa. Nukketeatteriesityksen kesto oli noin 40 min.

Esityksen jälkeisiä pajatyöskentelyjä oli kolme. Nämä pidettiin päiväkodin liikuntasalissa ja olivat kestoltaan 45 minuuttia per kerta. Pajatyöskentelyt olivat liikunnallisia ja niiden tavoitteena oli luoda pieniä koreografisia liikesarjoja. Työpajat pitivät sisällään myös oman kehon tuntemusta, jota käytiin läpi ryhmässä. Liikkeeseen liitettiin myös loruttelua ja tutustumista aisteihin.

4.4 Nukketeatterin ja pajatyöskentely työskentelyn havainnointi.

Päiväkodin salissa on penkkirivistöt valmiina odottamassa kulttuurin kuluttajia. Nukketeatterisermi on viininpunainen, täynnä erilaisia taskuja ja henkii salaperäistä tunnelmaa. Lapset saapuvat paikalle. Ilmassa on pientä jännityksen tuntua.

Rax ja Nax! Pieni, pörröinen ja suurisuinen Raxu-käsinukke saapuu näyttämölle. Tämä saa lapset nauramaan ja yleisön joukosta kuuluu ilahtunut ääni ”Se on hassu!” Raxu kiertelee sermin taskuja läpi. Raxu Taskunen rakastaa suolaisia ja rasvaisia raksuja ja naksuja, joita hän näpistelee taskuista. Raxu-hahmo on selvästi lasten mieleen. Osa hahmoista on käsinukkeja ja osaa esittää Simo Heiskanen. Kerronta sisältää paljon laulettuja osuuksia. Lavalla seikkailee esityksen aikana useita hahmoja Raxun kanssa.

Kuva 6. Kuvassa tarinan kertoja Kauno Kärpänen 2018.

Kauno Kärpänen toimii tarinan kertojana. Salapoliisi Herra Hönttönen, tai omien sanojensa mukaan salailupoliisi, saa lapset nauramaan. Hönttönen yrittää saada naksurohmu – Raxun kiinni. ” Pyydystän sekavasti käyttäytyvät ötökät häkkiin, ei kun säkkiin!” huudahtaa Herra Hönttönen.

Selma Syöveri kiemurtelee paikalle. Selma syö itse levää ja suosittelee naksuja himoitsevalle Raxulle terveellistä salaattia ruokavalioon. Selma ohjaa Raxun salaattimestari Sipuliuksen luokse, mutta Sipuliuksen salaatit eivät ole Raxun makuun. Kertomuksessa seikkaileva Imago Ongelmainen - niminen kummitus huijaa Raxua, että maan uumenissa on paikka, jossa raksuja kasvaa puiden oksilla.

Kuvio 7. Kuvassa Raxu Taskunen ja Salaattimestari Sipulius 2018.

Kommelluksien kautta Raxu löytää itsensä kaikkien taskusten paratiisista, Australiasta. Sieltä löytyy paljon kenguruita, joten taskujakin on paljon. Siellä Raxu tutustuu Rudolf Ruusukakaduun, joka opettaa Raxun syömään terveellisiä pähkinöitä ja siemeniä. Seikkailun lopuksi Raxu löytää tiensä kotiin ja pääsee Herra Hönttösen kanssa sopuisiin tunnelmiin. Kertomus sisälsi opetuksen hyvistä uniajoista ja terveellisen ruoan merkityksestä.

Lapsiryhmä jaksoi seurata esitystä hyvin. Kertomus tempasi mukaansa ja lapset eläytyivät esitykseen. Esityksen jälkeen lapset pohtivat muun muassa seuraavanlaisia asioita: ”Hönttönen oli kanssa hassu”, ”Hassua jos puiden oksilla kasvaisi naksuja”, ”Tosi kiva! ”Se Hönttönen pisti Raxun pussiin ja sitten se pääsi karkuun” ja ”Raxu oppi syömään pähkinää”. Esitys herätti myös lasten ja kasvattajien välillä pientä keskustelua siitä, kuinka päiväkodissakin harjoitellaan maistamaan eri makuja.

Pajatyöskentely 1.

Paja alkoi lämmittelyllä. Ryhmän kahdeksasta lapsesta paikalla oli seitsemän. Koreografi Simo Heiskanen opasti liikkeissä. Alkuun käytiin läpi mitä on koreografia. ”*Se on tanssin suunnittelua*” Heiskanen kertoo. Ensimmäinen koreografia esittää Selma Syöverin kiemurtelua. Kaikki lähtivät isosta piiristä kiemurtelemaan kohti keskustaa. Lapset olivat keskittyneesti mukana. Keskellä kohdattaessa sanotaan sihisevällä äänellä – ”*Kuka sinä olet?*” Heiskanen ohjeistaa lapset hyppäämään ja tämän jälkeen seisomaan ja kertomaan oman nimensä – ”*Minun nimeni on Simo!*” Alkuun lattialta pomppasi ylös kolme henkilöä huudahtaen – ”*Minun nimeni on Simo!*” Osalle lapsista jouduttiin selittämään tovin nimenhuudon tarkoitusta, ennen kuin kaikki huomasivat huutaa oman nimensä.

Pajassa harjoiteltiin lorua:*”Raa raa raksutusta. Ruu, ruu rummutusta. Ree, ree rellestystä, aikamoista ällistystä!”* Loruun keksittiin myös liikkeet. Pajan kestettyä 30 minuuttia kuului kysymys ”*Milloin tää loppuu*?” Kymmenen minuuttia myöhemmin samaa kaveria väsytti. Kaiken kaikkiaan lapset jaksoivat olla hyvin mukana koko kolmen vartin session. Pajan lopuksi Heiskanen valotti, että ensi kerralla harjoitellaan Raxun omia liikkeitä. ”*Voisimme miettiä miten Raxu liikkuu. Sehän voi hyppiä, juosta, loikkia, kieriä kävellä etuperin ja takaperin*.”

Kuvio 8. Raxu – projektin työpaja 2018.

Pajatyöskentely 2.

Paikalla oli kaikki ryhmän kahdeksan lasta. Lämmittelyssä käytiin läpi kehonosia. Varpaita heiluteltiin, nilkkoja, polvia ja lantiota pyöriteltiin. Venyteltiin kylkiä ja mietittiin missä kainalot ovat? Samalla kun käytiin kehonosia läpi, Heiskanen kertoi kuinka kaikki kiinnittyvät kehossa toisiinsa. Hermot, lihakset ja kalvot. Lapset osallistuivat aktiivisesti liikkumiseen ja kehonosien nimeämiseen.

”*Tänään ollaan Raxuja. Jokainen saa keksiä oman Raxu-liikkeen*” Heiskanen lupasi. Kukaan lapsista ei oikein rohjennut aloittamaan liikkeiden keksimistä. ”*Keksitään vaikka yhdessä erilaisia hyppyjä ja valitaan niistä Raxu-liikkeitä*” Heiskanen ehdotti. Tämä selvästi rentoutti ilmapiiriä. Kohta lapset keksivät liikkeitä niin ripeään tahtiin, että toisten ideoimat liikkeet ovat vielä kesken. Heiskanen sopi lasten kanssa, että otetaan liike kerralla. Jokaista liikettä kokeiltiin vuorollaan.

Kesken kellahdusliikkeen joku lapsista valittaa, että liikkeen tekeminen sattuu. ”*Jos liike sattuu pitää tutkia mistä se johtuu*” neuvoi Heiskanen. Lattialle selälleen kellahtaminen koski jokusta lasta häntäluun seutuville. Ryhmä harjoitteli kevyttä kellahtamista. ”*Ensin mennään ihan rusinaksi ja siitä matalalta sileästi rullaten keinahdetaan. Jos silti sattuu, ei kannata tehdä toistoja kovin paljoa. Oman kehon tuntemuksia pitää kuunnella*” Heiskanen opasti.

Pajan lopuksi kerrattiin Raxu-lorua. Tutun jutun tekeminen oli selvästi kivaa lasten mielestä. Lapset ideoivat reippaasti mitä lorun aikana voisi tehdä. Heiskanen huomioi lapset todella hyvin. Jokainen lapsi tuli kuulluksi ja pääsi toteuttamaan ideaansa. Pieni ryhmä mahdollisti tämän loistavasti. Lapset olisivat halunneet tehdä edelliseltä kerralta opittua Selman kiemurtelua ja sihinää, mutta aika loppui kesken. Sovittiin, että ensi kerralla leikitään Selmaa.

Kuvio 9. Raxu – projektin työpaja 2018.

Pajatyöskentely 3.

Ryhmän kahdeksasta lapsesta paikalla oli viisi. Lämmittelyssä käytiin läpi kehonosia. Alkujumpan jälkeen pohdittiin Raxun liikkeitä. Lapset olivat heti mukana täysillä ja esittelevät innoissaan liikkeitä. ”*Raxu tykkää naksuista ja etsii niitä haistelemalla. Millä tavoin voisimme liikkua samalla kun nuuskimme kuin Raxu*?” Heiskanen haastoi lapsia. Lapset olivat heti juonessa mukana ja kohta useampi pikku-Raxu haistelee nenät nuhisten, samalla vauhdikkaasti liikkuen tilassa.

Selma Syöverin liikkeisiin palattiin niin kuin viimeksi oli sovittu. Taistelu aikaa vastaan on käynnistynyt. Jutut alkavat rönsyilemään ja on pakko valita mitä vielä ehditään tehdä. Ensimmäisessä pajassa riimiteltyä lorua jatkettiin. ”*Rii raa riimitellen. Lil lil lal lal lallatellen. Tii taa taivaalle asti. Pilven reunasta roikkuen!*”

Lapset olivat kyselleet pajoissa Raxun perään. Heiskanen kertoi, että Raxu lupaili kyllä aamulla lähteä mukaan. Missähän se Raxu mahtaa olla? Heiskanen ja lapset etsivät yhdessä Raxua. Lopulta Raxu löytyy Heiskasen repusta. Lapset ovat selvästi ilahtuneita Raxun kohtaamisesta. Vaikka käsinukke oli Heiskasen kädessä, lapset mielsivät Raxun omaksi persoonakseen. Raxulle esitellään innostuneesti opittuja ja ideoituja liikkeitä.

Raxu herätti myös ristiriitaisia tunteita. Yksi ryhmän lapsista totesi Raxun olevan söpö, mutta samalla vähän pelottava. Raxu miellettiin lapsiryhmässä aikamoiseksi riiviöksi. Raxu palasi nukkumaan Heiskasen reppuun. ”*Raxu on laiska. Se nukkuu silloin kun sitä huvittaa*” toteaa yksi lapsista. Lapsen, jonka mielestä Raxu oli vähän pelottava, äänestä kuultaa helpottunut sointi ”*Pitää olla hiljaa, että se saa nukkua*”.

”*Liikutaan vielä kuin Herra Hönttönen. Hassun jäykästi.*” Lopuksi Simo kokoaa kaikki yhteen. ”*Ollaan hetki aivan hiljaa.*” Heiskanen kiitti lapsia ja kasvattajia mukavista yhteisistä hetkistä. Tästä oli hyvä kunkin jatkaa tahoilleen.

5 HAASTATTELUT

Tutkimusaineistoa kerättiin muun muassa haastatteluilla. Tietoa, ajatuksia ja mielipiteitä kerättiin usealta taholta. Materiaalia kerättiin itse fyysisesti projektiin osallistuneilta, joita olivat koreografi Simo Heiskanen, päiväkodin kasvattajat ja viskari – ryhmän lapset. Oman näkemyksensä projektista tuovat esille myös projektin suunnittelu- ja ohjausryhmään kuuluvat kulttuurin ja varhaiskasvatuksen toimijat Jaana Särmälä ja Kaisa Koskela.

Tanssiteatteri Glims & Gloms, koreografi Simo Heiskanen Haastattelu

Viimeinen Raxu-työpaja on juuri takanapäin. Koreografi Simo Heiskanen on tyytyväinen projektin toteutukseen.

> ”*Oli esitys sitten päiväkodissa, koulussa tai vanhainkodissa, jokainen paikka huokuu omaa energiaa ja tunnelmaa. Täällä hyvä henki ja aktiivisuus tuli esille heti! Siitä kertoo se, miten esitys otetaan vastaan ja miten sitä katsotaan.*”

Päiväkodissa on ollut mahdollista käyttää jumppasalia pajatyöskentelyssä, tämä on ollut erityisesti Heiskasen mieleen. Se on mahdollistanut sen, että pajat ovat voineet olla liikunnallisia.

> *”Sillä on suuri merkitys, että lapsi otetaan osalliseksi ja pistetään tekemään asioita. Lapset ovat fyysisiä. Täällä näkee, että tällaiset liikunnalliset tilanteet ovat heille tuttuja*”.

Kahden ensimmäisen pajan tunnelma oli hieman keskittyneempi ja rauhallisempi kuin kolmannen. Heiskasen mukaan lasten kanssa toimiessa tämä on tavallista.

> ”*On aivan mahtavaa kuinka paljon lapset muistavat edellisestä pajasta. Kolmannessa pajassa yksi lapsista muisti, että tähän kohtaan kuului sellainen jalkojen tamppaaminen*”.

Raxu-projektiin on kuulunut paljon suunnittelu- ja valmistelutyötä. Mitään suurempia yllätyksiä ei projektin toimivuuden suhteen ole Heiskasen mukaan tullut vastaan projektin aikana.

> *”Toisaalta esiintyminen loisteputkivaloissa, tuo tilanteeseen jo yllätyksellisyyttä. Näkymät näyttämöltä ovat selvät. Yleisön reaktion voi nähdä*

> *heti. Teatterisalissa esiintyjällä on tavallaan turvallisempi olo, kun yleisön reaktiot eivät näy suoraan lavalle".*

Matinkylän alueella sijaitsevassa päiväkodissa järjestettävät esitys ja työpajat, olivat Raxu-projektin ensimmäiset. Aikaisemmissa saman tyylisissä produktioissa Heiskanen on pitänyt vain yhden työpajatyöskentelyn. Espoon kaupungin LAKU – projektissa haluttiin kuitenkin kokeilla, miten esityksen ja kolmen työpajan kombinaatio toimii. Nähtäväksi jää millaiseksi jatkossa hanke muotoutuu.

Heiskanen on työstänyt Matinkylässä sijaitsevan päiväkodin kanssa samanaikaisesti projektia myös Tapiolan alueella. Tapiolan päiväkodin tilat ovat tuoneet haasteita. Liikuntasalia ei ole käytössä lainkaan, joten pajatyöskentely on koostunut kädentaidon töistä ja loruttelusta. Henkilökunta ja lapset Tapiolassa ovat osallistuneet projektiin hienosti. Pajatyöskentelyä on vain pitänyt soveltaa tiloihin sopiviksi.

Projektin alku on näyttänyt sen, että pajatyöskentely muotoutuu päiväkotien tilojen ja puitteiden mukaan. Toisaalta myös pajan ohjelma on valmis joustamaan tilanteen mukaan. Heiskasella on selkeä suunnitelma pajalle, mutta ideoinnille löytyy silti tilaa.

> "*Ihan parasta näissä pajoissa ovat olleet lasten ehdotukset. Sieltä tulee sellaisia helmiä, että niitä saatetaan napata mukaan*".

Edelliseen pajaan oli ollut paljon materiaalia, mutta lasten ideat veivät mukanaan. Pajaan kuului paljon muun muassa hyppyjä. Vaikka lapsen liike ei vielä menisi ihan kohdilleen niin liiketaju lapsella kyllä on. Oma heittäytyminen on tärkeää, näin vastavuoroisuus parempaa. Matinkylässä sijaitsevan päiväkodin työpajoista Heiskaselle on jäänyt päällimmäiseksi mieleen ajatus siitä, että lapsen liike on täysin pätevä.

Päiväkodin Viskareiden Varhaiskasvatuksen opettajien Haastattelu

Matinkylässä sijaitsevan päiväkodin viskariryhmä osallistui LAKU-projektin pilottihankkeeseen. Viskariryhmään kuuluu kahdeksan, ryhmän nimen mukaisesti, viisivuotiasta lasta. Ryhmän lapsista osalla suomi on toisena kielenä. Kahdella ryhmän lapsista

on vielä aika heikko suomenkielentaito. Ryhmässä kielellisen ilmaisun tukena käytetään kuvakortteja. Ryhmän henkilökunnasta projektiin osallistui kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa. Heidän haastattelunsa tehtiin projektin päätteeksi päiväkodin tiloissa.

Päiväkodin kasvattajat olivat mukana jo kesäkuussa 2018 järjestettävässä LAKU pilotin startissa. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen jäi ilmaan, aloitetaanko askartelut projektia varten jo ennen esitystä vai vasta sen alkaessa. Alkuun projektin suunnittelu oli aika korkealentoista. Kun toiminta itsessään alkoi, liikkeelle lähdettiin hienosti. Lasten toiveita kuunneltiin ja heidät otettiin hyvin mukaan toimintaan. Pajoissa oli voimakas osallisuuden tuntu ja vaikka aika oli rajallista, niin kaikki huomioitiin työskentelyssä.

Päiväkotiryhmässä LAKU – pilotista käytettiin nimeä Raxu-projekti. Projekti muotoutui nukketeatteriesityksestä ja kolmesta työpajasta. Neljä kertaa koettiin sopivana ryhmän kasvattajien mielestä, kolmekin olisi voinut riittää.

> ”*Neljä oli hyvä, ei enempää. Näiltä viikoilta jäi lasten oma liikuntatunti salissa väliin ja lapset alkoivat jo kaivata sitä*”.

Lapsiryhmä lähti innokkaasti mukaan toimintaan. Raxu-projektista ei oltu etukäteen puhuttu lapsille paljoakaan. Ryhmä oli ottanut hyvin vastaan tiedon siitä, että tämä toiminta oli ajateltu erityisesti viskareiden omaksi jutuksi. Kasvattajat kertoivat, että Raxusta kerrottiin muille ryhmäläisille ja heitä opetettiin myös loruttelemaan Raxun lorua. Silti Raxu ei lähtenyt elämään päiväkodin arjen mukanaan.

> ”*Oli kiva, että Raxu-hahmo tuli viimeisellä pajakerralla mukaan. Mitenhän tämä saataisi jatkossa elämään niin, että se ei loppuisi pajojen päätyttyä. Raxu voisi vaikka vierailla myöhemmin päiväkodilla*”.

Pajoissa toistettiin edellisellä kerralla opittuja asioita ja otettiin aina myös jotain uutta mukaan. Koettiin hyvänä, ettei toiminnassa lähdetty enempää säröilemään joka suuntaan. Toisto on lapsille hyvästä. Pitää vahvistaa jo opittua. Hyvä ettei joka kerta koostu

uusista asioista. Projekti koettiin elämyksenä lapsiryhmälle. Suomen kielen taidon ollessa heikko voi projekti tuntua myös vaikealta. Projekti koettiin sopivan mittaiseksi päiväkodin arkeen.

> ”*Tämä tuo mukavan lisänsä toimintaan, mutta jatkuvasti emme voi ottaa talon ulkopuolelta toimijoita tänne. Meillä on myös omat liikuntahetket ynnä muuta toimintaa, jota tulee vetää ihan varhaiskasvatussuunnitelman takia. Arjesta tulisi liian rikkonaista, jos meillä kävisi jatkuvasti ulkopuolisia toimijoita*”.

Projekti vaati ennakkojärjestelyitä. Aikataulut tuli sopia muiden ryhmien kanssa niin, että sali oli viskareiden käytettävissä projektiajankohtina. Ennen projektin alkua olisi päiväkodin henkilökunnan mielestä ollut hyvä pitää tapaaminen toteutuspaikalla kulttuuritoimijan kanssa.

> ” *Yksi tapaaminen olisi voinut olla paikallaan. Olisi tullut vaihdettua ajatuksia. Heiskanen selkeästi veti projekti ja me heittäydyttiin mukaan. Näin varmasti olikin tarkoitus*”.

Kulttuurin rantautumista päiväkoteihin kulttuuritoimen puolesta pidetään hyvänä asiana. On mukava saada kulttuuritoimijoita mukaan. Osa perheiden lapsista saattaisi muuten jäädä kokonaan ilman tällaisia kokemuksia. Glims & Gloms tanssiteatterin esitys ja pajat saivat kiitosta ryhmän kasvattajilta.

> ”*On ilo nähdä, että tänne halutaan tulla. Se ei ole välttämättä helppoa, jos et ole tehnyt töitä päivähoidossa. Saattaa tulla yllätyksenä mitä se on käytännössä. Lapset ovat kaikki erilaisia ja temperamentteja on monenlaisia. Hienoa, että Heiskasen kaltaisia ammattilaisia on mukana! Hän oli niin innostunut, osaava ja lapsilähtöinen. Rohkeasti hän tuli mukaan toimintaamme ja otti hienosti kaikki lapset huomioon. Hänen vahvuutensahan on liikunta, joten oma innostuminen ja osaaminen näkyi kyllä hänen työssään*”.

Lasten Mielipidemittaus ja havainnointi Raxu-Projektista

Lapsia havainnoitiin projektin nukketeatteriesityksessä ja työpajoissa. Havainnointi toteutettiin lapsiystävällisesti. Lapset saivat totuttautua tutkijaan ennen työpajoja. Hetket ennen pajojen aloitusta tutkija vietti lasten kanssa odotellessa. Tässä avautui

myös hyvä tilaisuus vaihtaa ajatuksia ryhmän lasten kanssa. Tutkija osallistui itse alkuun työpajan toimintaan, josta sitten työskentelyn edetessä irrottautui valokuvaamaan ja tekemään muistiinpanoja. (Aarnos 2015, 164-169).

Lapset antoivat projektin jälkeen palautteensa paperisella kyselylomakkeella. Koska lapset eivät olleet luku- ja kirjoitustaitoisia, käytettiin haastattelulomakkeessa kuvia (kuvio 10 & 11). Lapun toisella puolella oli kuva nukketeatteriesityksestä ja toisella puolella workshop-työskentelystä. Projektin onnistumista mitattiin hymiöillä:

Nukketeatteri

4

4

Kuvio 10: Nukketeatterin arviointi

Työpajat

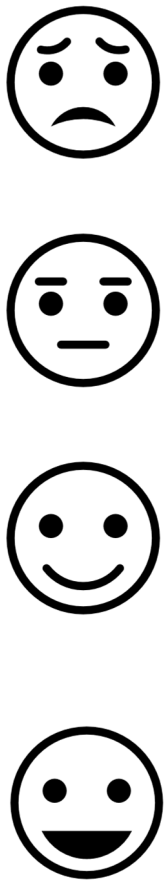

Kuvio 11: Työpajojen arviointi

Lapset ympyröivät hymynaaman, joka kuvasti heidän ajatuksiaan toiminnasta. Kolmessa arviointilapussa oli annettu molemmille sekä pajalle että teatterille täydet pisteet. kahdessa oli selvästi kriittisempi näkemys, kumpikaan ei saanut ”huippupisteitä”. Kaksi arviointia puhui sen puolesta, että jompikumpi tekemisistä oli mukavampaa. Yksi arvioitsijoista oli ollut hätäinen tai hajamielinen koska lapusta oli täytetty vain toinen puoli. Kaiken kaikkiaan lasten arviointi oli positiivinen. Sekä teatteriesitys, että pajatyöskentely olivat hyvin pidettyjä.

Varhaiskasvatuksen asiantuntija Jaana Särmälä

Jaana Särmälä on Espoon keskuksen pohjoisen puolen varhaiskasvatuksen asiantuntija. Jaana työskentelee LAKU-projektissa Kaisa Koskelan työparina. Särmälä kuuluu projektin suunnittelu- ja ohjausryhmään tuoden projektiin varhaiskasvatuksen ja VA-

SUn (varhaiskasvatussuunnitelman perusteet) näkökulmaa. Särmälä avasi haastattelussa, kuinka varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ilmaisun monet muodot huomioidaan.

> ”*Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu löytyvät vasusta. Nämä ovat niitä elinikäisen oppimisen taitoja, joita jo varhaiskasvatuksessa aloitetaan opettelemaan. VASUsta löytyy kulttuurinen osaaminen, johon LAKU ikään kuin sijoittuu. Selkeimmin kulttuuri korostuu oppimisen alueessa Ilmaisun monet muodot. Ilmaisun alueita on viisi ja ne pitävät sisällään varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan sisällön. Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa työstetään VASUn oppimisalueita. Varhaiskasvatuksessa pedagogisesti tavoitteellaan jatkuvasti näitä laaja-alaisen osaamisen taitojen kehittymistä lapsella. Näiden taitojen harjoittelu on osa elinikäistä oppimista, joka varhaiskasvatuksen jälkeen jatkuu koulussa ja niin edelleen*”.

Ilmaisun monet muodot pitävät sisällään oppimisen alueet, jotka kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogian keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä.

> ”*Ne kuvaavat minkälaista pedagogiikkaa teemme ja tämä liittyy myös LAKUun. Varhaiskasvatuksessa pyritään pois irrallisista, yhden hetken tuokioista. Suuntaamme kohti kokonaisvaltaisia, eheytettyjä, projektimaisia oppimiskokonaisuuksia*”.

Tähän samaan pyritään myös LAKUn rakenteessa. Särmälän mukaan VASU on kaiken varhaiskasvatuksen toiminnan perusta. Tällöin varmistetaan, ettei esimerkiksi LAKUun liittyvä kulttuuritoimijan käynti jää irralliseksi, vaan on osa laajempaa tavoitteellista toimintaa.

> ”*Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia toisistaan irrallaan olevia erillisiä kokemuksia, vaan niiden aihepiirejä tulee yhdistää ja soveltaa lasten mielenkiinnonkohteiden ja osaamisen mukaisesti*”.

LAKUssa lapsi on Särmälän mukaan vahva osallinen, eli toimija itse siinä.

> ”*Lapsi ei ole passiivinen, vaan ajatusmaailmamme mukaan hän on aktiivinen toimija. Ilmaisun monet muodot, kielten rikas maailma, tätä käydään läpi jatkuvasti. Hieman alueittain vaihdellen asiakaskunta on yhä monikulttuurisempaa. Kulttuuritoimijan tulee ottaa tämä myös huomioon toteutuksessaan*”.

Särmälä painottaa kuitenkin, että kasvatushenkilöstön tuottama taidekasvatus pitää kuitenkin edelleen paikkansa varhaiskasvatuksessa.

> ”*Lapsiryhmät ovat monimuotoisempia ja eri oppimisen alueet tulee huomioida, kuten esimerkiksi kielitaito. Pääperiaate varhaiskasvatuksessa on kuitenkin se, että oma kasvatushenkilöstö tuottaa taidekasvatusta ja monipuolisia kokemuksia lapsiryhmälle, omalla pedagogisella toiminnallaan. Tämän lisäksi tarjolla on taiteenperusopetusta ja LAKU projektin toimintaa, jotka ovat ikään kuin extraa varhaiskasvatuksen tuottaman taidekasvatuksen lisäksi. Myös kentällä olisi tärkeätä tiedostaa, että taidekasvatusta ei olla ulkoistamassa varhaiskasvatuksen henkilöstöltä pois. Perusosaaminen on kasvattajilla ja tässä tapauksessa LAKU eli kulttuuripalvelut toimivat varhaiskasvatuksen kumppanina. Opetussuunnitelma, eli varhaiskasvatussuunnitelman perusteet antavat pohjan varhaiskasvatuksen pedagogiselle toiminnalle. VASU ja siinä esimerkiksi ilmaisun monet muodot avaavat mitä toiminnassa tulisi toteuttaa muun muassa musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kautta. LAKU ei välttämättä kosketa jokaista varhaiskasvatus yksikköä tai lasta. Espoohan on iso kaupunki. Jokainen Espoon kaupungin varhaiskasvatukseen osallistuva lapsi pääsee kuitenkin osalliseksi kulttuurikasvatuksesta*”.

Ajatukset hankkeesta pilottivaiheen lopussa olivat hyvät. Särmälä oli käynyt LAKUa läpi varhaiskasvatuksen koordinointiryhmässä. Ryhmän vastaanotto oli ollut hyvä, josta Särmälä oli tyytyväinen.

> ”*Projektia oli pidetty loistavana ja jatkoa toivottiin. Ryhmässä nähtiin tärkeänä se, että lapsille tuotetaan erilaisia ja monipuolisia kulttuurikokemuksia. Asian tärkeyttä selitettiin vahvasti lapsen mielenterveyden hyvinvoinnin näkökulmasta. Tiedossa on, että kulttuurikokemukset tuottavat mielihyvän tunteita aikuisille ja toimivat ennaltaehkäisynä mielenterveysongelmiin. Mielenkiintoista oli se, että sen vaikutus toimii myös lapsiin”.*

Koordinointiryhmän keskustelussa käytiin läpi, että Espoon VASUSsa voisi olla maininta tästä ennaltaehkäisevästä, mielenterveyden hyvinvointiin liittyvästä tosiasiasta Särmälä kertoi.

> ”*Tärkeänä koettiin, että lapset saavat kulttuurikokemuksien myötä myös hyvää oloa. Varhaiskasvatuksen osallistuvat lapset tulevat hyvin erilaisista olosuhteista. On hienoa, että näin kaikilla on mahdollisuus taidekokemuksiin taiteen eri toimijoilta*”.

Kulttuuripalveluiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä varhaiskasvatukseen halutaan Särmälän mukaan lapsille VASUn mukaisia kulttuurikokemuksia.

> ”*Se on niin kuin se meidän ehtomme tälle, että löydetään yhteisiä kohtaamisia, yhteistä dialogia näitten kulttuuritoimijoiden kanssa*”.

Tällaista pysyvää mallia Särmälä ja Koskela ovat juuri rakentamassa. Yksi ajatus tässä pysyvässä mallissa on se, että yhteisen dialogin luomisen myötä myös osaaminen siirtyisi puolelta toiselle. Kulttuuritoimijat toisivat osaamista matalankynnyksen koulutuksina, jolloin koulutus tapahtuisi päiväkodissa päivän aikana.

> ”*Kulttuurin ja taiteen merkitys varhaiskasvatuksessa on tärkeä. Mielenterveydellinen vaikutus. Mielihyvän ja ihanan kokemukset. Mieltä avartavat kokemukset. Kun näkee tai kuulee jotain hyvin erilaista. Se voi olla lapsesta lumoavaa ja tosi jännittävääkin. Omasta lapsuudesta muistaa, ettei sen tarvitse olla kovin isoakaan. Taidekasvatus kuuluu kasvattajan perustyöhön. Tämäkin on monesti jo riittävää lapselle*”.

Kulttuurikokemuksen tuottamisessa on Särmälän mukaan jotain lumoavaa. Siinä voi olla mukana osallisuus.

> ”*Otetaan lapsi mukaan niin, että hän pääsee itse toteuttamaan ja tuottamaan jotain luovaa. Siitä tulee sellainen yhdessä tekemisen ja yhteisöllisyyden merkitys. Se voi olla vaikka joku produktio esimerkiksi pihalla tai mitä tahansa. Siihen pystyy liittämään pedagogisesti todella paljon asioita mitä harjoitellaan, ihan esimerkiksi, vaikka vuorovaikutuksen ja sosiaaliset suhteet*”.

Siitä miten vanhemmat voisi ottaa osalliseksi kulttuurin tuottajien toiminnasta Särmälä pohtii seuraavaa. Esimerkiksi mediaosaamista tulisi lisätä vanhemmille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

> ”*Joku näistä kulttuuripalveluiden tuottamista jutuista voisi olla esimerkiksi vanhempainilta, jossa käydään läpi mediasääntöjä viisi ja kuusi vuotiaitten kohdalta. Erilaisten tulevien projektien myötä, voisi miettiä mahdollista vanhempien osallisuutta projektiin. Vähintään ainakin niin, että jos LAKUn myötä tuotetaan lasten kanssa jokin esitys, voisivat vanhemmat tulla katsomaan sitä*”.

Varhaiskasvatuksen kohdalla Särmälä kokee tiedottamisen tärkeäksi.

> *”On tärkeää, että vanhemmat saavat tietoa pedagogisesta toiminnasta ja siitä kaikesta hienosta, niin kuin esimerkiksi tämä LAKU-projekti, mitä heidän lastensa kanssa varhaiskasvatuksen saralla tehdään. Näiden toimien myötä saattaisi perheiden kynnys madaltua, osallistua eri kulttuuritoimijoiden tarjoamiin palveluihin. Toive olisi, että mahdollisimman moni lapsi pääsisi kulttuurin pariin tämänkin myötä*”.

LAKU-projekti on pieni pala tilkkutäkistä, joka muodostaa Särmälän työn. LAKUssa Särmälän tehtävä on peilata asioita varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

> *”Kun tehdään LAKUa minä olen varmistamassa, että siinä puhutaan VASUa. Kaikki se mitä teemme varhaiskasvatuksessa tulee nousta VASUsta. VASU on ohjaava asiakirja ja sen käyttöä opetellaan edelleen. Käyttö alkaa olla hyvällä mallilla, mutta se on prosessi, joka etenee. Kaikessa lähdetään liikkeelle lapsiryhmän tarpeesta. Sitä että heille tuotetaan VASUn mukaisia kulttuurikokemuksia. Se on pääkohta, jota ei tule unohtaa. Ykkösasia on, että lapsi ja lapset saavat mahtavia ja hyviä kulttuurikokemuksia, joihin he pääsevät itse mahdollisimman paljon osallisiksi*”.

Kaisa Koskela Laku Projektin Kulttuuriyksikön Toimija Haastattelu

Kaisa Koskela kertoo, että LAKU lähti liikkeelle siitä, kun Suomenkielisen varhaiskasvatuksen johtaja Virpi Mattila ja kulttuurijohtaja Susanna Tommila tapasivat. He huomasivat, että tämä palvelisi kummankin strategista näkemystä siitä, miten tulisi toimia kulttuurin ja varhaiskasvatuksen yhteen saattamiseksi Koskela kertoo.

> *”Heillä niin sanotusti klikkasi ja he löysivät toimivan yhteistyökohteen. Peruskoulujen KULPS! on ollut LAKU – hankkeessa jonkin asteisena esikuvana. KULPS! on kymmenen vuotta sitten luotu kulttuuri- ja liikuntapolku, joka on Espoon peruskoulujen kulttuurikasvatussuunnitelma. Sen myötä on herännyt ajatuksia siitä, että jos näin on peruskouluissa niin se voisi toimia myös varhaiskasvatuksenkin saralla.”*

Projekti lähti reippaasti liikkeelle, voisi ajatella, että tähän oli istutettu siemen jo KULPSissa. Syksyllä 2017 perustettiin projektin ohjaus- ja suunnitteluryhmät, johon kuuluu henkilöitä sekä kulttuurin, että varhaiskasvatuksen saralta. Koskela kertoo, että pilottien toteutumisen myötä ajatukset ovat jo tulevassa.

> *”Pilottien pohjalta tehdyn arvioinnin myötä on tulevaisuutta ajatellen saatu uusia ideoita. Projektille on varattu pysyvä budjetti ja vakanssi tästä vuodesta eteenpäin. Taustat ovat siis kunnossa. Tämän myötä on pohdittu sitä, mitä voi luvata ja mihin budjetti riittää.”*

Varsinainen toiminta alkaa syksyllä 2019. Koskela kertoo, että varhaiskasvatuksen asiantuntijan, Jaana Särmälän kanssa oli keskustelua pilotin myötä keskustelunaiheeksi nousseesta kasvattajien koulutuksesta.

> *”Miten voitaisi kasvattaa kasvattajien valmiuksia käyttää kulttuuritoimijoiden tarjoamia toimintoja varhaiskasvatuksessa. Päiväkodin arki tuo haasteensa koulutukseen osallistumiselle päiväkodin ulkopuolella”.*

Kasvattajat toivovat kuitenkin lisää välineitä ja niiden tuomaa mielekkyyttä työhönsä. Niinpä projektissa on koulutus nostettu ykkösasiaksi. Koskela kertoo, että ensi lukuvuonna on tarkoitus järjestää jokaisessa kunnallisessa yksikössä yksi koulutuspäivä.

> *”Koulutukset tapahtuvat päiväkodilla ja sijoittuvat niin sanottuun päiväuniaikaan. Tuolloin mahdollisimman moni pääsee osallistumaan siihen. Koulutus kestäisi noin tunnin ajan. Tämän jälkeen opetetut asiat mallinnettaisiin vielä lapsiryhmän kanssa. Koulutuksesta yli jäävä raha voidaan käyttää esimerkiksi työpajoihin”.*

Koskela toteaa, että tässä kohden on vaikea sanoa, miten aikataulu kehittyy tulevaisuudessa.

> *”Suunnitelmissa on jakaa Espoon kunnallinen varhaiskasvatus kahdeksaan alueeseen. Näin yksi alue pitäisi sisällään 20 – 27 päiväkotia. Koulutuksessa olisi lukuvuoden kestävä fokus. Jos esimerkiksi Matinkylä – Olari alueella olisi aiheena sirkus ja sanataide, se tarkoittaisi sitä, että heidän yhteistyökumppaneinaan toimisi Vantaan sanomataidekoulu, esittävän taiteen koulu Esko ja vaikka joku kiertävä sirkusryhmä.”*

Yhteistyökumppanit tuottaisivat koulutuksia kasvattajille ja lapsiryhmille työpajoja sekä mahdollisesti esityksiä. Koskela kertoo, että nämä jaettaisi toukokuussa laajennetun johtoryhmän kanssa alueen päiväkotien kesken.

> *”Taiteenlaji pari vaihtuisi lukuvuoden jälkeen. Tämä toisi kahdeksan vuoden kierron koulutuksille ja toiminnalle. Yksittäinen lapsi ei tätä kaikkea ehdi näkemään, mutta kasvattajien karttuvan osaamisen myötä jää niiden kahdeksan vuoden vaikutus varhaiskasvatukseen.”*

Kulttuuritoimijoiden etsiminen syksyä 2019 varten on alkanut kevättalvella 2019.

> ”*Yksi mitä tulemme hyödyntämään on konserttikeskus. Se on muusikoita päiväkoteihin ja kouluihin välittävä taho. He työstävät muusikoille kokonaisia työpäiviä, joihin mahtuu kolme esitystä. Tällöin yhden konsertin hinta jää kohtuulliseksi. Päiväkodeissa voidaan aamupäivän aikana järjestää kaksi konserttia. Iltapäivän konsertit voisi ehkä käyttää kunnan kerhotoiminnassa.*” *Toiminnassa on ajateltu myös hyödyntää Helsingissä toimivaa musakärryä. Idea on oivaltava! Musiikkikoulutuksessa ei opeteta uusia lauluja vaan rikastetaan jo käytössä olevia*”.

LAKU pilotin jälkeen tuntemukset olivat positiivisia. Koskelan mukaan pilotit onnistuivat hyvin, jos ajatellaan niiden tuomaa opetuksellista näkökulmaa tulevaa ajatellen.

> ”*Pilotit onnistuivat hyvin, jos ajattelemme että tavoite oli oppia miten tällaisen homman järjestää. Toisaalta toivon, että olisin tietänyt kaiken sen minkä tiedän nyt. Olisin tehnyt jotain eri tavalla, testaillut juttuja pilottien suunnittelukohdassa. Toisaalta minulla oli samanaikaisesti toinen työ siinä päällä. Tämä projekti olisi hyötynyt siitä, jos olisin voinut keskittyä vain tähän hankkeeseen*”.

Syksyllä 2019 alkaa varsinainen toiminta. Tavoitteena on, että mukana ovat kaikki Espoon kunnalliset päiväkodit.

> ” *Itse olen oppinut tämän myötä, että isossa kaupungissa yhdessä tekeminen ja yhteistyöverkostojen rakentaminen ei ole mitään itsestään selvyyksiä. Ne vaativat paljon aikaa ja työtä ja onnistuminen on ihmisistä kiinni. Jos oikeita ihmisiä ei löydykään se voi jäädä siihen. Verkostojen rakentamista. Sitä tämä on*”.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön on tarkoitus vastata tutkimuskysymyksiin siten, että sen puitteissa tehty havainnointi ja haastattelu antaisi vastauksen siihen, tukeeko LAKU – hankkeen kulttuuritarjonta varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vaatimuksia. Opinnäytetyö koskee yhden yksikön (Matinkylässä sijaitsevan päiväkodin) ja yhden kulttuuritoimijan (tanssiteatteri Glims & Gloms) välillä tapahtunutta projektityöskentelyä. Opinnäytetyön tulokset siis kertovat vain näiden kahden tahon yhteistyötuloksista, liittyen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vaatimuksiin.

Kerätyn aineiston pohjalta voi tehdä päätelmän, että projekti on ollut toimiva. Taustalla toimiva varhaiskasvatuksen ja kulttuurin tulosyksikön tiivis ja keskusteleva asiantuntija yhteistyö luo vakaat puitteet yhteisen toiminnan onnistumiselle. Päiväkodissa, projektin parissa toimivat varhaiskasvattajat, kulttuuritoimija ja päiväkotiryhmän lapset toivat havainnoinnissa ja haastatteluissa esille, että kokivat projektin onnistuneen. Projektin toteutus mahdollisti osallistumisen ja osallisuuden kokemisen hienosti. Kulttuuritoimijalla on kokemusta ja taitoa kohdata ja huomioida lapsiryhmä sekä yksittäinen lapsi toiminnassaan. Varhaiskasvattajat tukivat toimintaa sitoutumalla ja osallistumalla toimintaan aktiivisesti. Projektiin osallistuva lapsiryhmä oli kooltaan sopivan pieni. Jokaisen lapsen ääni ja ehdotukset tuli huomioitua pajatyöskentelyissä. Lapset olivat projektissa vahvasti osallisina ja toimijoina. Tutussa tilassa työskentely, tuttujen ja turvallisten aikuisten seurassa antoi hyvät puitteet heittäytyä työskentelyyn.

Kulttuuritoimija ja päiväkodin kasvattajat loivat hyvät puitteet lasten osallistumiselle projektissa. Ryhmän lapset pääsivät vaikuttamaan omaan ja ryhmän yhteiseen työskentelyyn. Ilmapiiri oli avoin ja rohkaisi oman mielipiteen ilmaisuun. Osallistumisen ja osallisuuden kokemuksen mukanaan tuovat hyvinvoinnin edistämisen mahdollisuudet, ovat nähtävissä osallisuutta ja tasa-arvoista toimintaa tukevassa toteutuksessa. Näiden tärkeys tuli voimakkaasti esille myös haastatteluissa.

> *”Sillä on suuri merkitys, että lapsi otetaan osalliseksi ja pistetään tekemään asioita. On aivan mahtavaa kuinka paljon lapset muistavat edellisestä pajasta”. (Haastattelu: Koreografi Simo Heiskanen).*

> *"Hienoa, että Heiskasen kaltaisia ammattilaisia on mukana! Hän oli niin innostunut, osaava ja lapsilähtöinen. Rohkeasti hän tuli mukaan toimintaamme ja otti hienosti kaikki lapset huomioon". (Haastattelu: Päiväkodin kasvattajat).*

> *"Lapsi ei ole passiivinen, vaan ajatusmaailmamme mukaan hän on aktiivinen toimija. Tärkeänä koettiin, että lapset saavat kulttuurikokemuksien myötä myös hyvää oloa. Varhaiskasvatuksen osallistuvat lapset tulevat hyvin erilaisista olosuhteista. Ykkösasia on, että lapsi ja lapset saa-*

> *vat mahtavia ja hyviä kulttuurikokemuksia, joihin he pääsevät itse mahdollisimman paljon osallisiksi". (Haastattelu: Varhaiskasvatuksen asiantuntija Jaana Särmälä).*

Edellä mainitut asiat huomioon ottaen voimme katsoa, että LAKU – hanke on pystynyt vastaamaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vaatimuksiin Matinkylän alueella sijaitsevan päiväkodin Raxu – projektissa. Projektissa toteutui varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden osa-alueita laajalti. Alla esimerkkejä osa-alueista ja siitä, mitkä osiot projektissa ovat selkeästi toteutuneet:

Osallistuminen ja vaikuttaminen

- Raxu – projekti tuki osaltaan lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannusti oma-aloitteisuuteen. Lapset saivat tuoda työpajoissa omia ideoita esille, joita toteutettiin työskentelyssä. Lapsia rohkaistiin jakamaan ajatuksia ja ehdotuksia. Lasten kohtaaminen projektissa oli arvostavaa. Toiminta oli voimakkaasti lapsilähtöistä. Lasten ajatuksia kuunneltiin ja niihin vastattiin.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

- Projektissa toimittiin yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Käyttäytyminen yhteisössä oli kunnioittavaa ja huomaavaista. Yhteisö rohkaisi kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

- Lapsilla ja henkilöstöllä oli projektissa mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Projektityöskentely kannusti kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Projektin myötä toteutui henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön (tässä tapauksessa kulttuuritoimijan) kanssa.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

- Projektissa koettiin osallisuutta. Tämä vahvisti lasten sensitiivistä kohtaamista ja projekti mahdollisti lapsille myönteisen kokemuksen kuulluksi ja nähdyksi

tulemisesta. Yhteisön jäsenet tulivat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina. Myönteinen ja kannustava vuorovaikutus toteutui työpajoissa hyvin.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

- Projektin myötä luotiin uusia tapoja toimia yhdessä. Henkilöstö toimi kiitettävästi kielellisenä mallina lapsille ja rohkaisivat lapsia kielen monipuoliseen käyttöön.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

- Projektin aihealue tukee terveellisiä ja liikunnallisia elämäntapoja.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

- Projektin tapahtumat ja kokemukset jaettiin huoltajien kanssa.

Monialainen yhteistyö

- Projektissa tehtiin yhteistyötä Espoon kaupungin kulttuurin tulosyksikön ja Glims & Gloms tanssiteatterin kulttuuritoimijan kanssa. Yhteisellä työskentelyllä lisättiin oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tuettiin varhaiskasvatuksen tavoitteita.

Kielten rikas maailma

- Projektin myötä lapset saivat kokemusta kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan. Lapsia rohkaistiin puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa.

Ilmaisun monet muodot

- Projekti mahdollisti lapsille mahdollisuuden nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Lapsia rohkaistiin sanalliseen ja kehollliseen ilmaisuun draaman, tanssin ja leikin keinoin. Leikit tarjosivat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja kehollliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään.

Kasvan, liikun, kehityn

- Projektityöskentely auttoi osaltaan vahvistamaan lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle. Varhais-

kasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Tähän tavoitteeseen Raxu – projektin toiminta vastasi hyvin.

Projektiin kuuluvan nukketeatteriesityksen aiheista yksi koski ruokakasvatusta. Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Esitys sai aikaan keskustelua siitä, kuinka on hyvä syödä monipuolisesti ja opetella maistamaan uusia ruokia. (Opetushallitus 2018, 21 – 44).

Projektin jatkon kannalta on tärkeää säilyttää tiivis yhteistyö kulttuuritoimen ja varhaiskasvatuksen välillä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavana asiakirjana on vielä sangen tuore. Espoon kaupungin varhaiskasvatuksessa asiakirja on varhaiskasvatuksen asiantuntijan Jaana Särmälän mukaan jo aika hyvin käytössä. Varmasti vie kuitenkin oman aikansa, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat vahvasti käytössä jokaisessa varhaiskasvatuksen toimintapisteessä ja -muodossa. Näin ollen muiden toimijoiden varhaiskasvatukselle tarjoamassa toiminnassa ja sen suunnittelussa on tärkeää pitää yhteistyössä alusta asti mukana varhaiskasvatussuunnitelman perusteista hyvin perillä oleva henkilö.

6.1 Omaa pohdinta

Opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus laajensi tietämystäni Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen toimintatavoista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden noudattamista painotetaan toiminnassa voimakkaasti. Kuten Särmälän haastattelussa tuli ilmi, kaikki se mitä varhaiskasvatuksessa tehdään, tulisi nousta varhaiskasvatussuunnitelman (VASU) perusteista. VASU on ohjaava asiakirja ja sen käyttöä opetellaan edelleen varhaiskasvatuksessa. Tämä projekti tulee tulevaisuudessakin vahvistamaan tätä osaamista Espoon varhaiskasvatuksessa.

Päiväkodin kasvattajat ja taidetoimijat kohtasivat LAKU – projektin tiimoilta kesäkuussa 2018. Seuraava tapaaminen oli päiväkodilla projektin alkaessa nukketeatteriesityksellä syyskuussa 2018. Kasvattajat olisivat toivoneet, että ennen projektin alkua olisi ollut vielä tapaaminen tai muu tilaisuus, joka johdattaa projektin pariin. Tähän

olisi sopinut esimerkiksi kesäkuun tapaamisessa suunnitelmissa ollut Raxun videotervehdys, joka olisi johdattanut päiväkotiryhmän kohti projektin alkua. Tämä olisi selkeyttänyt molemminpuolisesti aloitusta. Kasvattajat olisivat saaneet tarkempaa tietoa siitä, mitä on suunnitteilla ja mitä tulee huomioida projektin alkaessa. Taidetoimija saisi vastaavasti tarkempaa tietoa ryhmästä ja siitä onko ryhmän lapsilla erityisiä tarpeita esimerkiksi kielellisesti tai motorisesti. Kasvattajat olisivat toivoneet myös projektin päätökseen jotain erityistä.

> *”Olisi ollut mukavaa, jos Raxu olisi voinut palata vielä projektin jälkeen päiväkodille. Tässä olisi toiminut suunnitelmissa vilkkunut videointi – valokuvaus – dokumentointi – näyttely ajatus. Raxun vierailu vaikkapa joulujuhlassa, olisi voinut antaa myös kivan päätöksen projektille.”*

Liikunnallisesta projektista itselleni jäi pinnalle ajatus liikkeestä yhteisenä kielenä. Tämä varmasti helpotti Suomi toisena kielenä lasten osallistumista ja osallisuuden tunteen saavuttamista projektissa.

Jaana Särmälä totesi haastattelussa muun muassa seuraavan laisesti.

> *”VASU on ohjaava asiakirja ja sen käyttöä opetellaan edelleen. Käyttö alkaa olla hyvällä mallilla, mutta se on prosessi, joka etenee”.*

Tämä toteamus palautui mieleeni, kun paneuduin päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajien haastatteluun. Kulttuuritoimijan vierailu herätti heissä seuraavan laisia ajatuksia:

> *”Tämä tuo mukavan lisänsä toimintaan, mutta jatkuvasti emme voi ottaa talon ulkopuolelta toimijoita tänne. Meillä on myös omat liikuntahetket ynnä muuta toimintaa, jota tulee vetää ihan varhaiskasvatussuunnitelman takia”.*

Tämä pistää miettimään voisiko VASUn vaatimuksia varhaiskasvatuksen kentällä selventää. Esimerkiksi Raxu – projektin tuoma toiminta vastaa varhaiskasvatussuunnitelmaa monilta osin, kuten aikaisemmassa kappaleessa kävi selville. Tässä tapauksessa kasvattajat vastaavat varhaiskasvatussuunnitelman velvoitteisiin järjestämällä lapsiryhmälle mahdollisuuden osallistua ulkopuolisen toimijan järjestämään toimintaan. Toki ulkopuolisten toimijoiden vierailut tulee suunnitella huolella, jotta päiväkodin arki olisi vakaata. Kasvattajien huoli olikin se, että arjesta tulisi liian rikkonaista, jos ulkopuolisia toimijoita vierailisi päiväkodissa jatkuvasti.

Opinnäytetyöhön liittyvissä asiantuntijahaastatteluissa kävi varsin selväksi se, että yhteistyö tarvitsee toimiakseen jatkuvan dialogin kulttuurin ja varhaiskasvatuksen välillä. Tämä selkeyttää yhteistä linjaa ja edesauttaa molemminpuolisten tavoitteiden toteuttamista. Yhteistyö on hyvällä mallilla projektin jatkoa ajatellen. Kulttuurin ja varhaiskasvatuksen välillä on tehty yhteisiä suunnitelmia koskien varhaiskasvatuksen henkilökunnan kouluttamista. Näin kulttuuritoimijat toisivat osaamistaan kasvattajien käyttöön. Koulutuksessa olisi hyvä käyttää sellaisia keinoja ja välineitä, jotka ovat helposti hankittavissa tai löytyisivät päiväkotiympäristöstä jo ennestään. Tämä madaltaa kynnystä ottaa käyttöön uusia toimintamalleja.

Se olisiko tulevaisuudessa Espoon yksityisen perhepäivähoidon tai yksityisten päiväkotien lapset mahdollista päästä osalliseksi LAKU-projektin annista jää nähtäväksi. Jotta tasa-arvo ja kaikkien osallisuus toteutuisi olisi hyvä tavoittaa yksityisensektorin ja kotihoidon lapset. Tämä toiminta voisi olla toisen muotoista, kuin nyt suunniteltu koulutus Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen kasvattajille. Esimerkiksi teatteriesitykset asukaspuistoissa tai kulttuurikeskuksessa tavoittaisivat kerralla suuren määrän alle kouluikäisiä lapsia kasvattajineen.

6.2 Tulevaisuuden näkymiä

Vuodelle 2019 on toiminalle saatu pysyvä rahoitus kulttuurin budjettiin. Piloteista siirrytään pysyväksi toiminnaksi ja hankkeesta rakenteeksi tai toimintamalliksi. Mallin nimi on Kulttuurikurkkaus.

Kulttuurikurkkaus pitää sisällään sisältöpaketteja lapsille ja kasvattajille (kuvio 12 & 13). Lukuvuonna 2019 – 2020 jokaisessa kunnallisessa päiväkodissa toteutuu vähintään yksi pedagoginen sisältö lapsille ja yksi Kulttuurikurkkaus kasvattajille. Toiminta tapahtuu päiväkodin omissa tiloissa.

Alla suuntaa antavat kaaviot Kulttuurikurkkauksesta 2019.

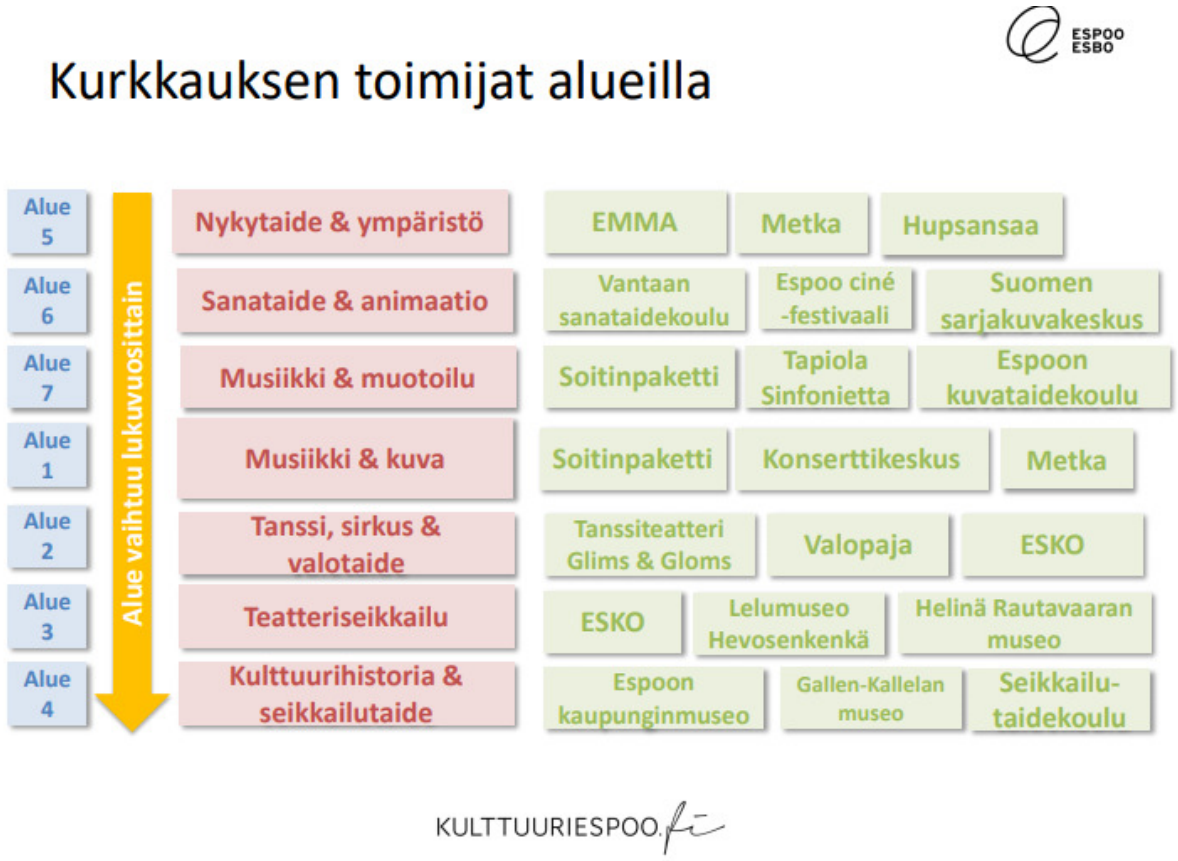

Kuvio 12. Kurkkauksen toimijat alueilla

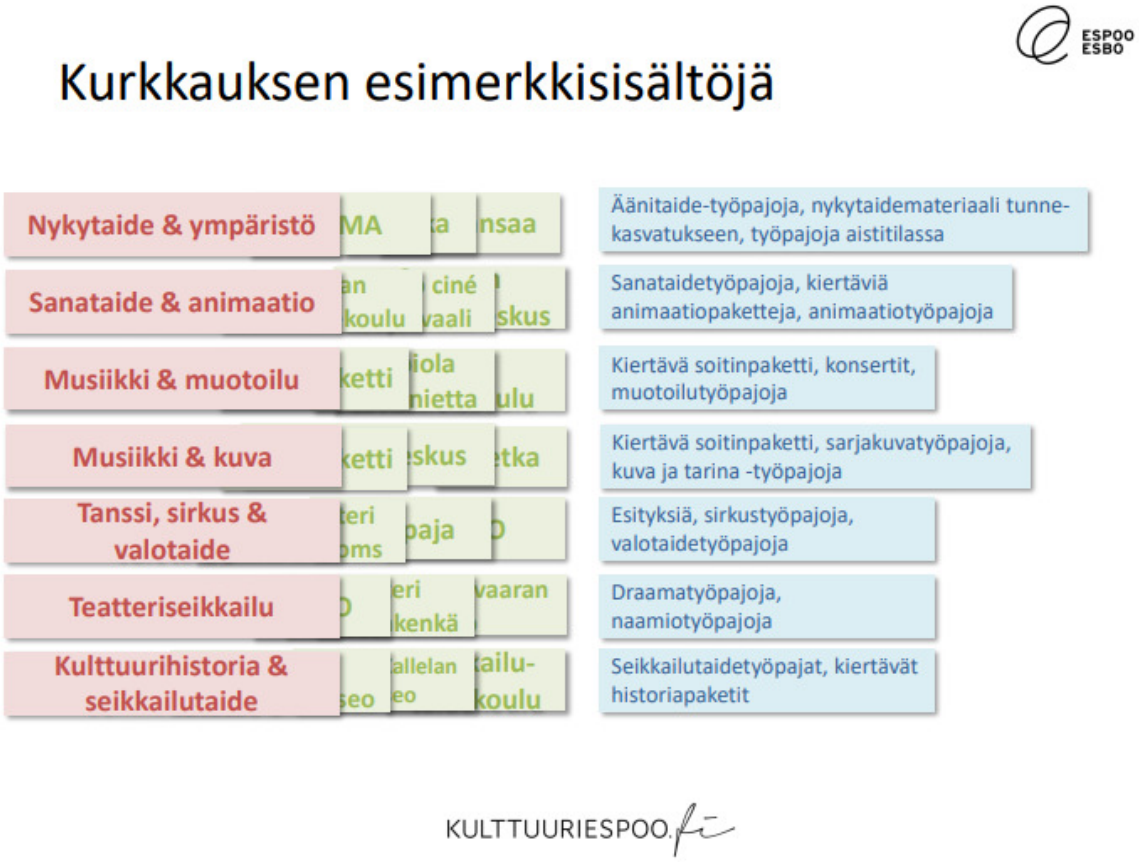

Kuvio 13. Kurkkauksen esimerkkisisältöjä

LÄHTEET

Aarnos Eila, Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa Valli & Aaltola (toim.) 2015, Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, PS-kustannus

Allardt Erik 1983, Sosiologia, WSOY

Grönfors Martti, Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Valli & Aaltola (toim.) 2015, Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, PS-kustannus

Elonen Noora 2016, Ilo ja hyvä mieli ovat oikeaa hyvinvointia - Tutkimus kulttuurin ja taiteen hyödyntämisestä eri kohderyhmien hyvinvoinnin edistämisessä Suomessa, Tampereen yliopisto. Viitattu 27.3.2019 https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99792/978-952-03-0253-5.pdf?sequence=1

Jari Eskola & Jaana Vastamäki, Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Valli & Aaltola (toim.) 2015, Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, PS-kustannus

Espoo.fi, Espoon Kaupunki - Lapsi varhaiskasvatuksessa. Viitattu 11.3.2019 https://www.espoo.fi/fi-FI/Kasvatus_ja_opetus/Varhaiskasvatus/Lapsi_varhaiskasvatuksessa

Espoo.fi, Espoon Kaupunki – varhaiskasvatus. Viitattu 11.3.2019 https://www.espoo.fi/fi-FI/Kasvatus_ja_opetus/Varhaiskasvatus

Finlex.fi, Lastensuojelulaki (417/2007). Viitattu 19.3.2019 https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L4

Finlex.fi, Varhaiskasvatuslaki (540/2018). Viitattu 19.3.2019 https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540

Hannele Lehto, Iina Berden & Lea Halttunen 2014, Opetus- ja kulttuuriministeriö: Ehdotus lasten kulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi. Viitattu 19.3.2019 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75262/tr6.pdf

Jakonen Olli, Renko Vappu, Ruusuvirta Minna & Sokka Sakarias 2018. Espoon kaupungin kulttuuripolitiikka – nykytilan analyysi. Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/espoocult_tyopaperi1.pdf

Jalkanen Katja & Savolainen Aino-Maria 2016, Korot kopisten – käytännön opas kulttuuriviidakkoon, BTJ Finland Oy, Helsinki

Laine Timo, Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksesta Valli Raino, Aaltola Juhani (toim.) 2015, Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, PS – kustannus.

Lehto Hannele, Berden Iina & Halttunen Lea2014, Opetus- ja kulttuuriministeriö: Ehdotus lasten kulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi. Viitattu 19.3.2019 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75262/tr6.pdf

Melin Harri & Roine Mira 2008, TYT – Tampereen Yliopiston Täydennyskoulutus, Sosiologian peruskurssi. Viitattu 11.3.2019 http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiologia/luku2.html

Opetushallitus, Vasu 2018 – Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, Verkkosivu: https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet

Opetushallitus, Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat – mikä muuttuu? Viitattu 7.4.2019 https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus/uudet_vasut

Oranen Mikko 2018, THL – Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos: Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 26.4.2019 https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus

Rajanen Jari, Alila Kirsi, Kahiluoto Tarja ja Pekuri Hanna-Mari 2014, Opetus- ja kulttuuriministeriö: Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Viitattu 26.4.2019 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf

Rissanen Mari-Jatta & Mussola Marleena. Lastenkulttuuri. Teoksessa Koivula, Siippanen & Eerola-Pennanen (toim.) 2017, Valloittava varhaiskasvatus, Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy

Rosenlöf Anna-Mari 2017, Kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen Turun kaupungissa. Turun ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166548.pdf

Salmenoja Katri 2017. Ilo oppia ja kasvaa taiteessa, Taiteen perusopetus Espoossa 2017. Pdf esite. Viitattu 11.3.2019. https://www.espoo.fi/fi-FI/Kasvatus_ja_opetus/Perusopetus/Suomenkielinen_opetustoimi/Oppaat_ja_esitteet/Oppaat_ja_esitteet(95577)

THL – Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2018, Hyvinvointi ja terveyserot. Viitattu 26.4.2019
https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus

THL – Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2015, Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Loppuraportti. Viitattu 26.4.2019 https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/taiteesta-ja-kulttuurista-hyvinvointia

Vastamäki Jaana, Kyselylomaketutkimus: Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa Valli & Aaltola (toim.) 2015, Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, PS-kustannus

Unicef, Lapsen oikeuksien sopimus – sopimus kokonaisuudessaan. Viitattu 19.3.2019. https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/

LIITTEET

Opinnäytetyön aikataulun eteneminen

Haastattelukysymykset: Tanssiteatteri Glims & gloms Koreografi Simo Heiskanen

Haastattelukysymykset: Päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajat

Haastattelukysymykset: Varhaiskasvatuksen asiantuntija Jaana Särmälä

Haastattelukysymykset: Espoon kaupungin Kulttuurin tulosyksikön palvelukoordinaattori Kaisa Koskela

Kuvallinen arviointilomake viskarit Raxu – projekti

Opinnäytetyön Aikataulun Eteneminen

2018

perjantaina 25. toukokuuta – Tapaaminen Espoon kaupungin Kulttuurin tulosyksikkö. Kaisa Koskela ja Tiina Kasvi.

Keskiviikko 6. kesäkuuta – LAKU – pilotin kickof Kirkkojärven koululla.

Maanantaina 10. syyskuuta – Nukketeatteriesitys Raxu Taskunen päiväkodilla. Lapsiryhmän havainnointi ja dokumentointi.

Keskiviikko 12. syyskuuta – Ensimmäinen Raxu – projektin työpaja. Lapsiryhmän havainnointi ja dokumentointi.

Torstaina 20. syyskuuta – Toinen Raxu – projektin työpaja. Lapsiryhmän havainnointi ja dokumentointi.

Tiistaina 25. syyskuuta – Kolmas Raxu – projektin työpaja, Simo Heiskasen haastattelu. Lapsiryhmän havainnointi ja dokumentointi.

Perjantai 5. lokakuuta – Päiväkodin kasvattajien haastattelu.

Keskiviikko 12. joulukuuta – LAKU – Pilotin glögit. Pilotti kokemusten jakoa. Sellosalin lämpiö.

2019

Perjantai 8. helmikuuta – Espoon Kulttuurin tulosyksikkö, Kaisa Koskelan haastattelu.

Perjantai 15. helmikuuta – Espoon varhaiskasvatuksen asiantuntija, Jaana Särmälän haastattelu.

Haastattelukysymykset Raxu – projekti:

Tanssiteatteri Glims & gloms Koreografi Simo Heiskanen

Minkälaiset tunnelmat näin viimeisen työpajan jälkeen?

Miten mielestäsi lapset ja kasvattajat lähtivät mukaan projektin toimintaan?

Minkälaisia haasteita projektin toteutuksessa tuli vastaan?

Miten osallistuminen ja osallisuus näkyi projektin toteutuksessa?

Päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajat

Minkälainen on lapsiryhmä, joka osallistui pilottiin?

Minkälaisia ajatuksia toteutettu Raxu – projekti on herättänyt teissä?

Miten lapset lähtivät mielestänne mukaan projektiin, miten osallistuminen ja osallisuus toimi?

Mitä ajatuksia kulttuurin tuominen päiväkotiin kulttuuritoimijoiden kautta herättää teissä?

Varhaiskasvatuksen asiantuntija Jaana Särmälä

Miten kulttuuri näkyy varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa?

Miten kulttuuri ja taide näyttäytyy Espoon kaupungin varhaiskasvatuksessa?

Millaisia ajatuksia sinulla on LAKU – projektista näin pilotin loppumetreillä?

Miten koet varhaiskasvatuksen asiantuntijana, että millainen on kulttuurin merkitys ja tärkeys Espoon kaupungin varhaiskasvatuksessa?

Tuleeko mieleesi jotain tulevaisuuden visioita, joita haluaisit nostaa esille?

Espoon kaupungin Kulttuurin tulosyksikön palvelukoordinaattori Kaisa Koskela

Miten LAKU – projekti sai alkunsa?

Miten kulttuurin tulosyksikön ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on sujunut?

LAKU – projektin pilotit alkavat olla takana päin, mitä seuraavaksi?

Huomioidaanko yksityinen päivähoito ja perhepäivähoito tulevaisuudessa projektissa?

Mikä on mielipiteenne projektin onnistumisesta Kulttuurin tulosyksikön näkökulmasta katsottuna?

Mitä haluaisit nostaa hankkeesta erityisesti esille?
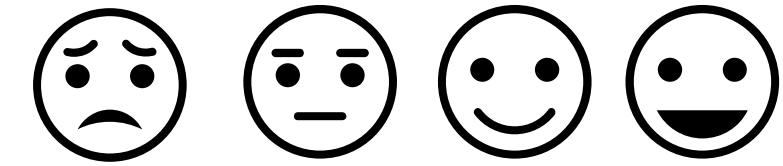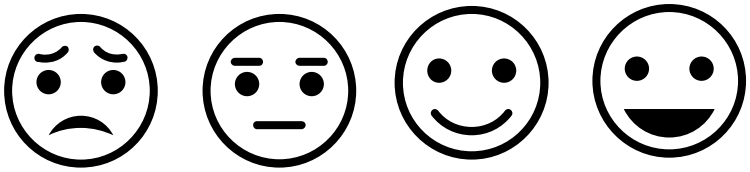
Arviointilomake viskarit Raxu - projekti